

Sotsiaalhoolekande seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (erihooletandeteenused ja elukoha aadressi muutmise) eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõuga kehtestatakse sotsiaalhoolekande seaduses (SHS) päeva- ja nädalahoiuteenuse regulatsioon ning sellega seoses täiendatakse käibemaksuseadust (KMS), rahvatervise seadust (RTerS) ja riigilõivuseadust (RLS). Samuti täpsustatakse SHS-is igapäevaelu toetamise teenuse juures seda, milline kohaliku omavalitsuse üksus (edaspidi KOV) katab nimetatud teenuse puhul ruumidega seotud kulud. Lisaks muudetakse seoses osade riiklike erihooletandetasutuste sulgemisega rahvastikuregistri seadust (RRS) ja nähakse ette erisused elukohaandmete muutmiseks.

Päeva- ja nädalahoiuteenus luuakse intellektipuudega inimestele, kelle abi- ja toetusvajadus on väga suur, kuid kes saavad elada kodus koos oma lähedastega, käies vastavalt enda ja lähedaste vajadusele erihooletandeteenust kasutamas. Seni on sihtrühm kasutanud igapäevaelu toetamise teenust, mille eest on riigi poolt teenuseosutajale tasutud kõrgemas määras (diferentseeritud hind). Diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenuse nõuded on seni olnud reguleeritud kolmes erinevas dokumendis – SHS-is (igapäevaelu toetamise teenus), sotsiaalkaitseministri määruses¹ (igapäevaelu toetamise teenuse osutamise erisused äärmusliku toetusvajadusega inimestele teenuse osutamise korral) ja Sotsiaalkindlustusameti (edaspidi ka SKA) koostatud juhendis². Teenuse osutamise praktika käigus on teenuseosutajad, teenusesaajad ja SKA tõlgendanud teenuse korraldamise reegleid erinevalt seetõttu, et seaduse tasandil kehtivad teenusele (mahule, töötajate arvule jne) igapäevaelu toetamise teenuse nõuded, määruses on nõudeid täpsustatud ja lisaks kehtib teenuse osutamisele juhend. Kuna igapäevaelu toetamise teenuse sihtrühm on vähest toetust vajavad inimesed ja sama teenuse diferentseeritud hinnaga osutamisel on sihtrühmaks äärmusliku toetusvajadusega inimesed, on otstarbekas reguleerida ka äärmusliku toetusvajadusega inimeste teenus seaduse tasandil. Teenuse reguleerimisega seaduses soovitakse luua selgus teenuse osutamisel nii teenusesaaja kui ka teenuseosutaja jaoks. Eelnõus sätestatakse päeva- ja nädalahoiuteenuse sisu ja eesmärk, teenuseosutaja kohustused päeva- ja nädalahoiuteenuse osutamisel ning nõuded teenusele, samuti päeva- ja nädalahoiuteenust saama õigustatud isikud ja teenust vahetult osutada võivad isikud. Seoses teenuse lisamisega seadusesse tehakse muudatusi ka seonduvates rakendusaktides ja seadustes.

Igapäevaelu toetamise teenuse puhul on teenuse osutamise ruumidega seotud kulude katmise kohustus seadusega pandud KOV-ile. Eelnõuga täpsustatakse selguse ja teenusele juurdepääsu tagamise huvides, et igapäevaelu toetamise teenuse puhul on kohustus tagada teenuseosutaja kasutuses või omandis olevate ruumidega seotud kulude katmine KOV-i enda kehtestatud ulatuses sellel KOV-il, mis on teenust saama suunatud inimese rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne KOV.

Samuti luuakse eelnõuga elukoha registreerimisel erisus neile inimestele, kes viibivad ööpäevaringset sotsiaalteenust osutavas hooletandetasutuses ja kelle registreeritud elukohaks on jäänud erihooletandetasutuste reorganiseerimise käigus suletud erihooletekodu, selle asukoha KOV

¹ Sotsiaalkaitseministri 21. detsembri 2015. a määrus nr 65 „[Erihooletandeteenuste rahastamine](#)“.

² <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Lisamaterjalid/igapaevaeluteenus.pdf>.

või kellel puudub erihooldekodu sulgemise järel rahvastikuregistris kehtiv elukohta aadress. Muudatusega saab nende inimeste uue elukohta KOV õiguse registreerida inimese elukoht KOV-i/linnajao täpsusega, kuna nende eelmist elukohta enam ei eksisteeri.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja SHS-i puudutava osa on koostanud Sotsiaalministeeriumi hoolekande osakonna nõunik Elen Preimann (tel: 5913 0628, e-post: elen.preimann@sm.ee), analüüsi ja statistika osakonna nõunik Mari Ader (ametikoht vahetunud) ja sama osakonna hoolekande- ja rahvatervisepoliitika analüüsijuht Marion Rummo (tel: 5866 8621, e-post: marion.rummo@sm.ee).

Eelnõu ja seletuskirja koostamisel konsulteeriti SKA teenuste osakonna erihoolekande ja rehabilitatsiooni talituse juhi Lagle Kalbergiga (tel: 5300 2295, e-post: lagle.kalberg@sotsiaalkindlustusamet.ee), sama talituse nõuniku Ülle Riisaloga (tel: 5304 0770, e-post: ulle.riisalo@sotsiaalkindlustusamet.ee) ja arendusnõuniku Agnes Sõlega (tel: 5342 8227, e-post: agnes.solg@sotsiaalkindlustusamet.ee).

Eelnõu ja seletuskirja RRS-i puudutava osa on koostanud Siseministeeriumi rahvastiku toimingute osakonna õigusnõunik Annika Nõmmik Aydin (tel: 612 5184, e-post: annika.nommikaydin@siseministeerium.ee), sama osakonna rahvastikuregistri halduse talituse juhataja Mairis Kungla (tel: 612 5208, e-post: mairis.kungla@siseministeerium.ee) ja sama talituse nõunik Kristiina Randmäe (tel: 612 5015, e-post: kristiina.randmae@siseministeerium.ee).

Eelnõu juriidilise ekspertiisi on teinud Sotsiaalministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Reet Kodu (tel: 5855 3159, e-post: reet.kodu@sm.ee).

Eelnõu ja seletuskirja on keeleteimetanud Rahandusministeeriumi ühisosakonna dokumendihaldustalituse keeleteimetaja Virge Tammaru (tel: 5919 9274; e-post: virge.tammaru@fin.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu on seotud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi 2023–2027 punktis 9.1.5 sätestatud eesmärgiga jätkata hooldusreformi elluviimist ja minna edasi koduhoolduse, teenusmajade rajamise ja isikukeskse teenuse pakkumisega erihoolekandes ning punktis 9.1.6 sätestatud eesmärgiga arendada paindlikke hooldusteenuseid, et vähendada muu hulgas laste ja puudega täiskasvanute pereliikmete hoolduskoormust ning võimaldada erivajadusega inimeste aktiivset osalemist tööturul ja ühiskonnaelus.

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõu ega Euroopa Liidu õiguse rakendamisega.

Eelnõuga muudetakse järgmisi seaduste redaktsioone:

- 1) sotsiaalhoolekande seadus (SHS), RT I, 14.12.2023, 4;
- 2) käibemaksuseadus (KMS), RT I, 21.11.2023, 11;
- 3) rahvastikuregistri seadus (RRS), RT I, 06.07.2023, 73;
- 4) rahvatervise seadus (RTerS), RT I, 03.02.2023, 7;
- 5) riigilõivuseadus (RLS), RT I, 30.12.2023, 10.

Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthälteenamus.

Eelnõu on seotud isikuandmete töötlemisega isikuandmete kaitse üldmääruse tähenduses ning selle kohta on koostatud täpsem mõjuanalüüs seletuskirja punktis 6.

2. Seaduse eesmärk

Eelnõuga luuakse SHS-i päeva- ja nädalahoiuteenus, mille sihtrühm on mõõduka, raske, sügava, muu täpsustatud või täpsustamata intellektipuudega inimesed, kes vajavad suures mahus hooldust või järelevalvet. Teenus on mõeldud intellektipuudega inimestele, kelle abi- ja toetusvajadus on väga suur, kuid kes veel ei vaja institutsionaalset ehk ööpäevaringset erihooldusteenust, st saavad elada oma kodus koos lähedastega ja käia vastavalt enda ja lähedaste vajadusele erihoolekandeteenust kasutamas.

Muudatuste eesmärk on sätestada päeva- ja nädalahoiuteenuse osutamisel äärmusliku toetusvajadusega inimestele üheselt mõistetavad nõuded. Seni on neile inimestele teenust osutatud diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenusena, mis on osalt sätestatud SHS-is ja osalt sotsiaalkaitseministri 21. detsembri 2015. a määruses nr 65 „Erihoolekandeteenuste rahastamine“, kus on välja toodud:

- igapäevaelu toetamise teenus suures mahus hooldust, järelevalvet ja kõrvalabi vajavale raske, sügava, muu täpsustatud või täpsustamata intellektipuudega täisealisele isikule;
- igapäevaelu toetamise teenus suures mahus järelevalvet ja kõrvalabi vajavale mõõduka intellektipuudega täisealisele isikule.

Teenuse ühtlasema kvaliteedi tagamiseks on SKA lisaks koostanud teenuse osutamise juhendi.

Siiski on kolmes dokumendis (SHS, määrus ja juhend) kirjas olevad nõuded tekitanud olukorra, kus teenuseosutajatel on keeruline aru saada, millistele nõuetele peab teenuse osutamisel vastama, ja teenusesaajatel on keeruline aru saada, millist teenust neil on õigus saada.

Toetusvajaduselt on seni diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenust kasutanud inimesed sarnased ööpäevaringset erihooldusteenust kasutavate inimestega, kuid vajadus on ka sellise teenuse järele, kus inimesed elavad osa ajast koos lähedastega oma kodus, kuid vajavad kas päevasel ajal või ka ajutiselt ööpäevaringset teenust. Seetõttu luuakse SHS-i eraldi ööpäevaringse teenuse eelne teenus.

Igapäevaelu toetamise teenuse sihtrühm on väikese toetusvajadusega inimesed – teenust tuleb osutada (vähemalt) neli tundi kuus ja teenuse eesmärk on kaasa aidata inimese iseseisevale toimetulekule. Diferentseeritud hinnaga sama teenust osutades on teenuse sihtrühm äärmusliku toetusvajadusega inimesed, kes vajavad ööpäev läbi suures mahus hooldust, järelevalvet ja kõrvalabi. Sisuliselt on seega tegu väga erinevate sihtrühmadega. Diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenusele kehtivad SHS-is sätestatud nõuded, sihtrühm aga sarnaneb toetusvajaduselt äärmusliku toetusvajadusega ööpäevaringse teenuse vajajate sihtrühmaga, mistõttu on teenuse osutamise praktikas ilmnunud teenuse korraldamisel olulisi erinevusi, mis on toonud kaasa teenuse ebahühtlase kvaliteedi ja teenusesaajate jaoks segaduse seoses teenuse nõuetega.

Kuna kahe teenuse sihtrühmad on väga erinevad, peaks erinev olema ka teenust vahetult osutavate inimeste ehk tegevusjuhendajate ettevalmistus. Äärmusliku toetusvajadusega inimestele ööpäevaringset teenust osutavatel tegevusjuhendajatel on SHS-i alusel kehtestatud sotsiaalkaitseministri määruse kohaselt kohustus läbida lisaks tegevusjuhendaja baasõppele (260 tundi) ka täiendav koolitus tööks äärmusliku abi- ja toetusvajadusega psüühikahäirega isikutega või ebastabiilse remissiooniga raske, sügava või püsiva kuluga psüühikahäirega isikutega. Igapäevaelu toetamise teenuse, sealhulgas diferentseeritud hinnaga teenuse puhul ei olnud

tegevusjuhendajatele sellist nõuet seni kehtestatud, kuid seoses teenuse loomisega SHS-i tasandil edaspidi on.

Samuti ei kehtinud äärmusliku abivajadusega inimestele igapäevaelu toetamise teenuse alaliigina teenuse osutamisel seni kogukonnas elamise teenusele ja ööpäevaringsele teenusele sätestatud ruuminõuetele sarnased nõuded. RTerS-i ja SHS-i alusel on kehtestatud sotsiaalkaitseministri 21. detsembri 2015. a määrus nr 75 „Tervisekaitseenõuded erihoolekandeteenustele ja eraldusruumile“, kus peamiselt kogukonnas elamise teenusele ja ööpäevaringsele erihooldusteenusele on sätestatud nõuded teenuse osutamise ruumidele, ruumide sisustusele jne. SHS-i muudatusega seoses täiendatakse määrust nr 75 selliselt, et päeva- ja nädalahoiuteenusele kehtivad kogukonnas elamise teenusele ja ööpäevaringsele teenusele sarnased tervisekaitseenõuded.

Eelnõus sätestatakse päeva- ja nädalahoiuteenuse sisu ja eesmärk, teenuseosutaja kohustused päeva- ja nädalahoiuteenuse osutamisel ning nõuded teenusele, samuti päeva- ja nädalahoiuteenust saama õigustatud isikud ja teenust vahetult osutada võivad isikud.

Seoses päeva- ja nädalahoiuteenuse lisamisega SHS-i tehakse muudatusi ka seonduvates rakendusaktides ning päeva- ja nädalahoiuteenus lisatakse KMS-i sotsiaalteenuste loetellu, mida käibemaksuga ei maksustata. Lisaks KMS-ile täiendatakse uue teenusega RTerS-i ja RLS-i. RTerS-is olevat volitusnormi täiendatakse viitega päeva- ja nädalahoiuteenusele, mis läbi hakkavad uuele teenusele kehtima RTerS-i ja SHS-i alusel kehtestatud sotsiaalkaitseministri määrusega „Tervisekaitseenõuded erihoolekandeteenustele ja eraldusruumile“ reguleeritud nõuded teenuse osutamisele ja teenuse osutamise ruumidele. Kuna päeva- ja nädalahoiuteenust osutatakse sarnaselt teiste erihoolekandeteenustega tegevusloa alusel, kehtestatakse ka sellele teenusele teiste teenustega samas suuruses (32 eurot) riigilõiv RLS-is.

Eelnõuga täpsustatakse ka SHS § 89, mis reguleerib igapäevaelu toetamise teenuse osutamisel ruumikulude katmist. Igapäevaelu toetamise teenuse puhul on teenuse osutamise ruumidega seotud kulude katmise kohustus pandud KOV-ile. Eelnõuga täpsustatakse, et igapäevaelu toetamise teenuse puhul on kohustus tagada teenuseosutaja kasutuses või omandis olevate ruumidega seotud kulude katmine KOV-i enda kehtestatud ulatuses sellel KOV-il, mis on teenust saama suunatud inimese rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne KOV. Täpsustus aitab ennetada KOV-ide vahel vaidlusi, mille esinemine tulevikus oleks tõenäoline, kuna teenuse osutamise seotud ruumikulud praeguses majanduslikus olukorras aina kasvavad. Lisaks aitab täpsustus kaasa teenusele juurdepääsu tagamisele seeläbi, et tekib võimalus luua uusi teenusekohti. Olukorras, kus on ebaselge, kas teenuseosutaja tegevuskohajärgne KOV on kohustatud katma teenuse osutamisel ruumikulud, ei ole KOV tõenäoliselt huvitatud oma omavalitsuse piirkonnas uute igapäevaelu toetamise teenuse kohtade tekkimisest. Kui on selge, et ruumikulude katmise kohustus on iga teenusesaaja rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgsel KOV-il, ollakse uute teenusekohtade loomisele avatumad.

Lisaks luuakse eelnõuga RRS-iga elukoha registreerimisel erisus neile inimestele, kelle registreeritud elukohaks on jäänud erihoolekandetasutuste reorganiseerimise käigus suletud erihooldekodu (või selle asukoha KOV või puudub erihooldekodu sulgemise järel rahvastikuregistris kehtiv elukoha aadress). Muudatus puudutab neid inimesi, kes on erihooldekodude reorganiseerimise käigus kolinud uude ööpäevaringset sotsiaalteenust osutavasse hoolekandetasutusse ja kelle registreeritud elukohaks on jäänud suletud erihooldekodu. Muudatusega saab nende inimeste uue elukoha KOV õiguse registreerida inimese elukoht KOV-i/linnajao täpsusega, kuna nende eelmist elukohta enam ei eksisteeri. Kehtiva RRS-i kohaselt ei saa inimese elukohana märkida uue ööpäevaringset sotsiaalteenust osutava asutuse asukoha KOV-i, kuigi

registreeritud elukohta enam ei eksisteeri. Muudatuse tulemusel on see võimalik. Inimeste jaoks, kelle elukohaks on jäänud reorganiseerimise protsessi käigus suletud erihooldekodu ja kes saavad nüüd ööpäevaringset teenust teises hooldekodus, on tegemist olulise muudatusega, kuna see annab neile võimaluse olla osa oma elukoha kogukonnast ja pääseda ligi KOV-i pakutavatele KOV-i elanikele mõeldud teenustele (viibimiskoha kanne selleks õigust ei anna). Muudatusega seoses hakkab KOV-ile, kus inimene nüüd elab ja teenust saab, laekuma osa inimese (töötasult, pensionilt arvestatud) tulumaksust ning KOV-idel on parem ülevaade oma territooriumil elavatest inimestest ja neil on võimalik sihitatumalt oma teenuseid planeerida. Täpsemalt on muudatuse mõjusid hinnatud seletuskirja mõjude osas.

Eelnõu väljatöötamisele eelnes SHS-i muutmise seaduse väljatöötamise kavatsus (erihooldekandeteenuste korralduse ja rahastuse ajakohastamine)³, mis esitati 27. juunil 2022. a kooskõlastamiseks ja arvamuse avaldamiseks. Käesolev eelnõu ei puuduta kõiki väljatöötamiskavatsuses olnud teemasid. Teemadega, mida käesolev eelnõu ei puuduta, on kavas edasi töötada eraldi eelnõudega lähiaastatel. Väljatöötamiskavatsuse eesmärk oli muu hulgas luua uus, äärmusliku toetusvajadusega inimeste ööpäevaringse teenuse eelne teenus ehk intervallteenus (käesolevas eelnõus „päeva- ja nädalahoiuteenus“) ja täpsustada SHS § 89 sõnastust. Väljatöötamiskavatsuse koostamise käigus toimusid mõttekohvikud ja arutelud, kuhu olid kaasatud erihooldekandeteenuse osutajad ning Erihooldekandeteenuste Pakkujate Liidu, Eesti Sotsiaalasutuste Juhtide Nõukoja, Eesti Linnade ja Valdade Liidu, Eesti Puuetega Inimeste Koja, Sotsiaalkindlustusameti ja Õiguskantsleri Kantslele esindajad.

Väljatöötamiskavatsuse kohta esitatud märkustega arvestamise tabeli väljavõte (eelnõus käsitletavat teemat) on esitatud seletuskirja lisa 1.

RRS-i puudutava muudatuse kohta ei ole väljatöötamiskavatsust koostatud, sest selle rakendamise eelne olulist mõju. RRS § 6 kohaselt eeldatakse rahvastikuregistrisse kantud andmete õigsust ning avaliku ülesande täitmisel lähtutakse rahvastikuregistrisse kantud põhiantmetest. RRS § 68 kohaselt on rahvastikuregistri subjektiks olev isik kohustatud tagama rahvastikuregistris enda ja oma alaealiste laste ning eestkostetavate elukoha aadressi olemasolu ja õigsuse RRS-is sätestatu kohaselt. Seega on RRS-i kohaselt juba praegu inimesel kohustus tagada oma elukohaandmete õigsus rahvastikuregistris ning seda põhimõtet eelnõuga ei muudeta, vaid muudatus toetab seda põhimõtet. Seetõttu ei kaasne selle muudatuse rakendamisega olulist õiguslikku muudatust, sest ka kehtiva RRS-i kohaselt tuleb tagada oma andmete õigsus rahvastikuregistris.

Eelnõu põhiseaduslikkuse analüüs

Eelnõuga nähakse ette SHS-i täiendamine 3. peatüki 3. jao 5¹. jaotisega, milles on kehtestatud nõuded päeva- ja nädalahoiuteenuse osutamisele. Lisaks sellele kohalduvad päeva- ja nädalahoiuteenuse osutamisel erihooldekandeteenuseid reguleerivad üldsätted, mis on esitatud SHS §-des 70–86. Samuti peab päeva- ja nädalahoiuteenuse osutajal eelnõu kohaselt olema vastav tegevusluba (SHS § 151 p 8¹). Kuna viidatud nõuded ja tegevusloa omamise kohustus riivab Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) §-s 31 sätestatud ettevõtlusvabadust, on oluline välja selgitada, kas regulatsiooniga kaasnev riive on PS-iga kooskõlas.

PS §-s 31 on sätestatud Eesti kodaniku õigus tegeleda ettevõtlusega. Ettevõtlusvabadus laieneb PS § 9 lõike 2 kohaselt ka juriidilistele isikutele. Ettevõtlus on tegevus, mille eesmärk on tulu saamine

³ Väljatöötamiskavatsus on kättesaadav: <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/488639f8-4fbe-4cc7-b34b-514c40f2b292>.

muu hulgas ka teenuste osutamisest. Ettevõtlusvabaduse kui vabadusõiguse olemusega käib kaasas õigus otsustada vabalt ettevõtluse üksikasjade üle (RKHKo 02.11.2015, 3-3-1-22-15, p 14).⁴ Samuti annab ettevõtlusvabadus isikule õiguse nõuda, et avalik võim ei sekkuks tema ettevõtlusena käsitatavasse tegevusse. Ettevõtlusvabaduse tuumaks on Riigikohus pidanud riigi kohustust mitte teha põhjendamatuid takistusi ettevõtluseks (vt RKPJKo 28.04.2000, 3-4-1-6-00, p 11; RKPJKo 06.07.2012, 3-4-1-3-12, p 41): „Ettevõtlusvabadus kaitseb ettevõtja võimalust toimida turu tingimustes riigi põhjendamatult sekkumiseta.“ (RKÜKo 09.12.2013, 3-4-1-2-13, p 112). Ettevõtja õigust olla vaba riigi sekkumisest on kohus käsitlenud laialt. Riigikohus peab sisuliselt iga riigi kehtestatud regulatsiooni ettevõtlusvabadust riivavaks.⁵

PS § 31 teine lause lubab seadusega kehtestada piirangud ettevõtlusvabadusele. Seaduse reservatsioon ei kohusta seadusandjat kõiki piiranguid detailselt seaduses kirjeldama, üksikasjad võib jätta täitevvõimu otsustada. Küll aga peab seadus määrama raamid, mille piires võib täitevvõim seadusesätteid täpsustada (vt RKPJKo 17.03.1999, 3-4-1-1-99). Seadusest peavad tulenema ka loanõuded,⁶ sest need kujutavad endast samuti ettevõtlusvabaduse riivet⁷.

Riigikohtu selgituse kohaselt annab PS § 31 teine lause seadusandjale suure vabaduse reguleerida ettevõtlusvabaduse kasutamise tingimusi ja seada sellele piiranguid. Tegemist on lihtsa seadusereservatsiooniga põhiõigusega, mis tähendab seda, et PS lubab põhiõigusi piirata seadusega, kuid ei täpsusta eesmärke, mis piiramist õigustavad.⁸ Ettevõtlusvabaduse piiramiseks piisab seega igast mõistlikust põhjusest (RKHKo 11.04.2016, 3-3-1-75-15). See põhjus peab johtuma avalikust huvist või teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitse vajadusest, olema kaalukas ja enesestmõistetavalt õiguspärane. Mida intensiivsem on ettevõtlusvabadusse sekkumine, seda mõjuvamad peavad olema sekkumist õigustavad põhjused (RKPJKo 10.05.2002, 3-4-1-3-02; RKPJKo 06.07.2012, 3-4-1-3-12, p 51).⁹

Põhiõiguste riive on põhiseaduspärane üksnes siis, kui see on põhjendatud. Selleks, et riive oleks põhjendatud, peab riive aluseks olev meede olema proportsionaalne. Proportsionaalne on meede siis, kui ta järgib legitiimset eesmärki, on kohane ehk sobiv, vajalik ja proportsionaalne kitsamas tähenduses ehk mõõdukas.

Meetme eesmärk

Käesoleva eelnõuga on ette nähtud nõuded päeva- ja nädalahoiteenuse osutamisele, samuti tegevusloa nõue. Päeva- ja nädalahoiteenus on erihoolekandeteenus, mille osutamist korraldab SKA. SKA sõlmib lepingu nende teenuseosutajatega, kellele on väljastatud päeva- ja nädalahoiteenuse osutamise tegevusluba (SHS § 77). Päeva- ja nädalahoiteenust saama õigustatud isikule osutatavat teenust rahastatakse riigieelarvest SKA eelarve kaudu ja isiku omaosalusena (SHS § 72 lg 1). SKA tasub osutatavate teenuste eest teenuseosutajale lepingu alusel, kusjuures seaduse alusel on ministri määrusega kehtestatud teenuse maksimaalne maksumus isiku kohta kalendrikuus (SHS § 72 lg 5 p 1) ja seaduse tasemel on kehtestatud ka isiku omaosaluse suurus (SHS § 73).

Seaduses on kehtestatud päeva- ja nädalahoiteenuse osutamiseks rida nõudeid ja tingimusi (nt SHS §-d 83–86, eelnõuga SHS-i lisatav 3. peatüki 3. jao 5¹. jaotis). Päeva- ja nädalahoiteenus on

⁴ Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 5., parandatud ja täiendatud väljaanne, 2020, § 31 kom p 5.

⁵ Samas, § 31 kom p-d 6 ja 7.

⁶ Samas, § 31 kom p 21.

⁷ Samas, § 31 kom p-d 23 ja 24.

⁸ Samas, § 11 kom p 8.

⁹ Samas, § 31 kom p 22.

mõeldud täisealiste psüühikahäire või muu intellektipuudega isikutele ja selle sisu on viidatud isikute hooldamine ja arendamine, lisaks majutuse ja toitlustamise pakkumine (eelnõuga lisatav SHS § 99¹ lg 1). Viidatud nõuete ja tingimuste kehtestamise eesmärk on tagada teenust saavatele isikutele riigi abi ühetaolise ja kvaliteetse teenuse osutamise näol. PS § 28 kohaselt on isikul õigus tervise kaitsele ja riigi abile muu hulgas töövõimetuse korral. Tegevusloa nõudest tulenevalt saab kontrollida teenuseosutaja ja teenuse osutamise koha vastamist kehtestatud tervisekaitse nõuetele, tuleohutusnõuetele jm tegevusloa eelduseks olevatele nõuetele (SHS § 153), samuti on tegevusloa kõrvaltingimuseks nende isikute arv, kellele osutatakse samal ajal teenust (SHS § 154 p 1). Ka see aitab tagada, et osutatav teenus oleks teenusesaajate jaoks võimalikult turvaline ja kvaliteedilt ühetaoline. PS § 28 lõike 2 kohaselt tuleb abi saamise õigus ja tingimused reguleerida seadusega, samuti on PS §-s 14 sätestatud põhiõigus korraldusele ja menetlusele.

Eeltoodust tulenevalt saab asuda seisukohale, et eelnõuga kavandatava meetme näol on tegemist riigi valitud vahendiga tagada isikutele ühetaolise ja kvaliteetse teenuse osutamine, samuti tagada PS §-des 14 ja 28 sätestatud õiguste kaitse. See on legitiimne eesmärk ettevõtlusvabaduse riivele.

Meetme sobivus

Meede on sobiv, kui see soodustab piirangu eesmärgi saavutamist ehk meede on sobiv vahend eesmärgi saavutamiseks, kui piirangu eesmärki on põhimõtteliselt võimalik nimetatud meetmega saavutada.

Eelnõuga kehtestatud nõuded ja tingimused teenuseosutajale ja teenuse osutamiseks aitavad kaasa päeva- ja nädalahoiteenuse sihtrühma kuuluvatele isikutele ühetaolise ja kvaliteetse teenuse osutamisele, sest kui teenuseosutajad peavad vastama samadele nõuetele, aitab see tagada, et teenust osutatakse erinevate teenuseosutajate juures sarnastel alustel ja tingimustel ehk see aitab tagada teenuse osutamise tingimustest ja nõuetest tuleneva ühtlase teenuse taseme. Eeltoodust tulenevalt võib järeldada, et tingimuste ja nõuete, kaasa arvatud tegevusloa nõude kehtestamine aitab kaasa eesmärgi saavutamisele ja seega on tegemist sobiva meetmega eesmärgi saavutamiseks.

Meetme vajalikkus

Meede on vajalik, kui püstitatud eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise, isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne kui esimene.

SHS-is on reguleeritud ka rida teisi erihoolekandeteenuseid sarnaselt eelnõuga planeeritava päeva- ja nädalahoiteenusega. Teenustele kehtestatud nõuded ja tingimused kujutavad endast nende teenuste olemust ehk kirjeldavad teenust. Kui erinevad teenuseosutajad lähtuvad teenuse osutamisel samadest nõuetest ja tingimustest, on tõenäoline, et nende osutatavad teenused on sarnased ja isikud saavad kõikide teenuseosutajate juures sarnast teenust ehk teenuse kvaliteet ja sisu ei sõltu sellest, millise teenuseosutaja juurde teenust vajav isik satub.

Eespool nimetatust tulenevalt ei ole muud kohast sama efektiivset meetet, mis aitaks tagada erinevate teenuseosutajate poolt päeva- ja nädalahoiteenuse osutamise sarnastes tingimustes ja sarnase kvaliteediga. Seega on meede vajalik eesmärgi saavutamiseks.

Meetme mõõdukus

Meetme mõõdukuse hindamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt põhiõigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust ning teiselt poolt piirangu eesmärgi tähtsust. Meede on mõõdukas, kui see on soovitud

eesmärgi suhtes proportsionaalne. Piirangud ei tohi kahjustada ettevõtlusvabadust rohkem, kui see on normi legitiimse eesmärgiga põhjendatav.

Antud juhul kehtestatakse eelnõuga päeva- ja nädalahoiuteenust osutavale ettevõtjale tingimused ja nõuded, millest ta peab teenust osutades lähtuma. Võttes arvesse ka seda, et tegemist on teenusega, mille eest tasutakse riigieelarvest, on nõuete kehtestamine õigustatud. Samuti ei ole ettevõtjale eelnõuga seatud ebamõistlikke piiranguid ega tingimusi, vaid üksnes selliseid, mis aitavad tagada osutatava teenuse ühetaolisuse ja sarnase kvaliteedi kõigi teenuseosutajate juures nii, et muu hulgas oleks kaitstud ka teenust saavate isikute tervis. Seega kaaluvad meetme eesmärgid üles riivatud põhiõiguse ja meetmega saavutatav kasu kaalub üles riivist tingitud võimaliku kahju.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kuuest paragrahvist, millest esimesed viis sätestavad seaduste muudatused ja kuues sätestab seaduse jõustumise ajad.

Eelnõu §-ga 1 muudetakse SHS-i.

Paragrahvi 1 punktiga 1 täpsustatakse seaduses olevaid viiteid SHS § 72 lõikes 5 sätestatud volitusnormile. SHS § 72 lõike 5 punktides 1–3 on volitusnormid määruse kehtestamiseks. Eelnõu § 1 punktis 1 nimetatud SHS-i sätetes on viidatud üldiselt § 72 lõikele 5, kuid peaks olema viidatud konkreetselt punktile 1, sest selle punkti alusel kehtestab minister määrusega riigieelarvest rahastatavate erihoolekandeteenuste maksimaalse maksumuse isiku kohta kalendrikuus. SHS § 13¹ lõikes 4 ja § 79 lõigetes 1, 1¹ ja 4 on viidatud just teenuse maksimaalsele maksumusele. Tegemist on normitehnilise muudatusega.

Paragrahvi 1 punktiga 2 tunnistatakse kehtetuks SHS § 70 lõige 5 ja § 76 lõige 4. SHS § 70 lõike 5 kohaselt on SKA-l õigus suunata isik SHS § 65 lõikes 2 nimetatud sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse osutaja juurde rehabilitatsiooniplaani koostamisele erihoolekandeteenuse vajaduse hindamiseks. SHS § 76 lõike 4 kohaselt võib isik, kes on ööpäevaringse erihoolekandeteenuse saamiseks registreeritud järjekorda, kuid kelle rehabilitatsiooniplaani kehtivusaeg on selleks ajaks lõppenud, kui avaneb võimalus teenust saada, ja kelle toetusvajadust ei ole veel hinnatud, saada erihoolekandeteenust rehabilitatsiooniplaanis planeeritud tegevuskava alusel kuni toetusvajaduse hindamiseni, kuid kõige kauem ühe aasta jooksul. Viidatud sätted tunnistatakse kehtetuks, kuna alates 2019. aasta 1. aprillist kasutab SKA erihoolekandeteenuse saamise õigustatuse väljaselgitamiseks abi- ja toetusvajaduse hindamise vahendit ning teenusevajaduse hindamiseks enam rehabilitatsiooniplaani ei koostata.

Paragrahvi 1 punktidega 3 ja 4 täiendatakse SHS-i viidetega päeva- ja nädalahoiuteenusele. Täiendustega luuakse päeva- ja nädalahoiuteenuse kasutamisele ja osutamisele samasugused reeglid, nagu on kehtestatud kogukonnas elamise teenuse ja ööpäevaringse erihooldusteenuse puhul, kuna päeva- ja nädalahoiuteenus on sisult ja korralduselt nende teenustega sarnane.

Paragrahvi 1 punktiga 3 täiendatakse SHS § 71 lõike 3 ja lõike 6 esimest lauset, § 72 lõike 5 punkti 3, § 73 lõike 6 esimest lauset, § 74 lõiget 8, § 78 lõike 1 esimest lauset ja lõike 3 punkti 1, § 79 lõike 2 teist lauset, § 82 lõiget 3, § 83 lõike 1 punkti 8 ja § 152 lõiget 7 pärast sõnu „kogukonnas elamise teenuse“ tekstiosaga „, päeva- ja nädalahoiuteenus“.

Paragrahvi 71 lõike 3 täiendamisega sätestatakse, et lisaks kogukonnas elamise teenusele ja ööpäevaringsele erihooldusteenusele kehtib ka uue, eelnõuga loodava päeva- ja nädalahoiuteenuse

puhul põhimõtte, et isikul on õigus teenust saada juhul, kui ta tasub SHS §-s 73 nimetatud omaosaluse või omaosaluse, millest on maha arvestatud omaosaluse puudujääv osa, mille hüvitamise kohustuse on riik üle võtnud.

Paragrahvi 71 lõike 6 täiendamisega sätestatakse, et päeva- ja nädalahoiuteenust saama suunatud isik peab pöörduma erihoolekandeteenuse osutaja poole suunamisotsuses märgitud teenuse osutamiseks kokku lepitud tähtpäeval, kuid hiljemalt seitsme päeva jooksul kokkulepitud tähtpäevast arvates. Kui isik ei ole nimetatud tähtaja jooksul teenuseosutaja poole teenuse saamiseks pöördunud, ei ole tal enam õigust sama suunamisotsuse alusel teenust saada.

Paragrahvi 72 lõike 5 punkti 3 täiendamisega sätestatakse, et lisaks kogukonnas elamise teenusele ja ööpäevaringsele erihooldusteenusele kehtestab ka päeva- ja nädalahoiuteenuse puhul isiku omaosaluse koostisosad valdkonna eest vastutav minister määrusega.

Paragrahvi 73 lõike 6 täiendamisega sätestatakse, et kui kokkuleppel erihoolekandeteenust saama suunatud isikuga toimub majutamine ja toitlustamine paremates tingimustes, kui on kindlaks määratud RTerS-i alusel kehtestatud päeva- ja nädalahoiuteenuse tervisekaitsenõuetes, võib erihoolekandeteenuse osutaja võtta isikult maksimaalsest suuremat tasu. Tasu peab olema vastavuses pakutavate lisahüvede väärtusega.

Paragrahvi 74 lõike 8 täiendamisega sätestatakse, et kui SKA on otsustanud tasuda isiku omaosaluse puudujääva osa, tasub SKA sellele päeva- ja nädalahoiuteenuse osutajale, kelle juures isik erihoolekandeteenust saab, eelneva kalendrikuu eest iga kuu suunamisotsuse ja teenuseosutaja esitatud arvete alusel.

Paragrahvi 78 lõike 1 täiendamisega sätestatakse, et teenuseosutajal on õigus lepingust tuleneva päeva- ja nädalahoiuteenuse osutamise kohustuse täitmisest keelduda, kui teenust saama õigustatud isik keeldub sõlmimast kirjalikku kokkulepet omaosaluse tasumise kohta või kui isik ei ole tasunud SHS §-s 73 nimetatud omaosalust kokku lepitud mahus kahe järjestikuse kalendrikuu eest.

Paragrahvi 78 lõike 3 punkti 1 täiendamisega sätestatakse, et kui päeva- ja nädalahoiuteenuse osutaja soovib lepingu ennetähtaegselt lõpetada, peab ta SKA-d oma kavatsusest teavitama vähemalt kuus kuud enne lepingu lõpetamise plaanitavat tähtpäeva.

Paragrahvi 79 lõike 2 täiendamisega sätestatakse, et kui päeva- ja nädalahoiuteenust saama suunatud isik ei pöördu teenuseosutaja poole teenuse osutamise alustamiseks SHS § 71 lõikes 6 sätestatud tähtaja jooksul, tasub SKA teenuseosutajale päeva- ja nädalahoiuteenuse osutamise eest riigieelarvest makstavat tasu esitatud arve alusel, kuid tasu makstakse sellisel juhul päeva- ja nädalahoiuteenuse eest kõige rohkem seitsme päeva ulatuses, nagu ka kogukonnas elamise teenuse ja ööpäevaringse erihooldusteenuse puhul.

Paragrahvi 82 lõike 3 täiendamisega sätestatakse, et erihoolekandeteenuse osutamise lõpetamise otsus jõustub päeva- ja nädalahoiuteenuse puhul sel päeval, kui isik lõpetab teenuse kasutamise, kuid hiljemalt kuus kuud pärast otsuse teatavaks tegemist erihoolekandeteenust saavale isikule.

Paragrahvi 83 lõike 1 punkti 8 täiendamisega sätestatakse, et erihoolekandeteenuse osutaja on kohustatud päeva- ja nädalahoiuteenuse puhul vähemalt kuus kuud enne teenuse osutamise lõppemise tähtpäeva saabumist teavitama isikut, tema seaduslikku esindajat ja SKA-d erihoolekandeteenuse osutamise lõppemise tähtpäeva saabumisest, teenuse jätkamise vajadusest ning lepingu lõppemisest ja ennetähtaegse lõpetamise kavatsusest.

Paragrahvi 152 lõike 7 täiendamisega sätestatakse, et päeva- ja nädalahoiuteenuse osutamise tegevusloa taotlemise korral esitab taotleja lisaks SHS § 152 lõikes 3 nimetatud andmetele tegevusjuhendaja tervisetõendi nakkushaiguste suhtes tervisekontrolli läbimise kohta.

Paragrahvi 1 punktiga 4 täiendatakse SHS § 72 lõiget 1, § 73 lõikeid 1 ja 5, § 82 lõiget 4, § 83 lõike 1 punkti 10, § 84 lõiget 2 ja § 88 punkti 2 pärast sõnu „kogukonnas elamise teenust“ tekstiosaga „, päeva- ja nädalahoiuteenust“.

Paragrahvi 72 lõike 1 täiendamisega sätestatakse, et päeva- ja nädalahoiuteenust saama õigustatud isikule osutatavat erihoolekandeteenust rahastatakse riigieelarvest SKA eelarve kaudu ning päeva- ja nädalahoiuteenust saama õigustatud isiku poolt.

Paragrahvi 73 lõike 1 täiendamisega sätestatakse, et päeva- ja nädalahoiuteenust saama suunatud isik on kohustatud tasuma omaosaluse tootlustamise ja majutamise eest. Sama paragrahvi lõike 5 täiendamisega sätestatakse, et ka päeva- ja nädalahoiuteenuse puhul kehtestatakse isiku omaosaluse maksimaalne maksumus igaks eelarveaastaks riigieelarvega.

Paragrahvi 82 lõike 4 täiendamisega sätestatakse, et päeva- ja nädalahoiuteenust kasutanud isiku erihoolekandeteenuse osutamise lõpetamise otsus jõustub päeval, kui alustatakse isikule selle erihoolekandeteenuse osutamist, mille järjekorda ta kantud oli, kui isik:

- 1) on suunatud uuesti toetatud elamise teenust, kogukonnas elamise teenust, päeva- ja nädalahoiuteenust või ööpäevaringset erihooldusteenust saama;
- 2) on kantud tema taotletud teenuse järjekorda hiljemalt kuus kuud pärast temale kehtetuks tunnistamise otsuse teatavaks tegemist.

Paragrahvi 83 lõike 1 punkti 10 täiendamisega sätestatakse, et erihoolekandeteenuse osutaja on kohustatud teavitama päeva- ja nädalahoiuteenust saama suunatud isikut, kellel on raskusi omaosaluse tasumisega, võimalusest hüvitada omaosaluse puudujääv osa riigieelarvest.

Paragrahvi 84 lõike 2 täiendamisega sätestatakse, et päeva- ja nädalahoiuteenust saama suunatud isik on kohustatud esitama suunamisotsuses nimetatud teenuseosutajale oma tervise seisundi kohta tõendi, milles on märgitud ravi nõudvate somaatiliste haiguste esinemine ja raviarsti määratud raviskeemid ning teenuseosutaja nõudmise korral ka teave nakkushaiguste esinemise kohta.

Paragrahvi 88 punkti 2 täiendamisega sätestatakse, et täisealisel isikul on õigus saada igapäevaelu toetamise teenust juhul, kui talle ei osutata samal ajal kogukonnas elamise teenust, päeva- ja nädalahoiuteenust ega ööpäevaringset erihooldusteenust.

Paragrahvi 1 punktiga 5 täiendatakse SHS § 73 lõikega 1¹, mis täpsustab, et päeva- ja nädalahoiuteenust saama suunatud isikul ei tule omaosalust tasuda terve kuu eest, vaid vastavalt teenuse kasutamise päevadele. Kuna päeva- ja nädalahoiuteenust saab inimene kasutada vastavalt hinnatud vajadusele minimaalselt kümnel päeval ja maksimaalselt 23 ööpäeval kuus, tuleb omaosalust tasuda vastavalt teenuse kasutamise päevadele. Omaosaluse maksimaalne suurus kehtestatakse päeva- ja nädalahoiuteenuse puhul kalendrikuu kohta igaks eelarveaastaks riigieelarvega.

Näide 1: kui kehtestatud omaosalus on 284 eurot kalendrikuus, siis juhul, kui isik kasutab kalendrikuus teenust maksimaalses ulatuses ehk 23 ööpäeva, on tema omaosalus selles kalendrikuus 284 eurot.

Näide 2: kui kehtestatud omaosalus on 284 eurot kalendrikuus, siis juhul, kui isik kasutab kalendrikuus teenust 15 ööpäeva või ka 15 päeval, on tema maksimaalne omaosalus selles kalendrikuus 185 eurot ja 20 senti $((284 : 23) \times 15 = 185,2)$.

Paragrahvi 1 punktiga 6 täiendatakse SHS § 79 lõikega 1² järgmises sõnastuses: „Sotsiaalkindlustusamet võib lisaks käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatule lepingu alusel hüvitada kasutamata erihoolekandeteenuse päevade kulud erihoolekandeteenuse osutajale, kes osutab päeva- ja nädalahoiateenust. Hüvitamine toimub iga kuu esitatud arvete alusel arvel märgitud ulatuses, kuid kõige rohkem 65 protsenti käesoleva seaduse § 72 lõike 5 punkti 1 alusel kehtestatud teenuse maksimaalsest maksumusest.“. Hüvitamisel lähtutakse päeva- ja nädalahoiateenuse ööpäevasele kasutamisele kehtestatud ehk kõrgemast hinnast. Päeva- ja nädalahoiateenuse eesmärk on lisaks täisealise isiku vajaduspõhisele hooldamisele ja arendamisele ning iseseisva toimetuleku säilimise ja suurenemise tagamisele ka teenust saada suunatud isiku lähedaste hoolduskoormuse vähendamise ning nende tööturul püsimise ja ühiskonnaelus osalemise toetamine. Seetõttu on võimalik kasutada teenust paindlikult, vastavalt vajadusele kuni 23 ööpäeva kuus. Teenuseosutaja aga peab ruumide kommunaalkulud ja töötajate palga tasuma ka juhul, kui isik kasutab teenust näiteks 15 päeva kuus. Sellisel juhul võib SKA teenuseosutajale kasutamata päevade eest hüvitada kuni 65% teenuse maksimaalsest maksumusest. Näide: 15 kasutatud päeva puhul võib SKA tasuda 65% kasutamata kaheksa ööpäeva $(23 - 15 = 8)$ maksumusest.

Paragrahvi 1 punktiga 7 muudetakse SHS § 79 lõike 3 punkte 1 ja 2. Punktis 1 sätestatakse, et SKA jätkab erihoolekandeteenuse osutajale tasu maksmist juhul, kui teenust saada suunatud inimene ei kasuta teenust kuni kaks kuud järjest. Eelnõu kohaselt: a) igapäevaelu toetamise teenuse, töötamise toetamise teenuse, toetatud elamise teenuse ja päeva- ja nädalahoiateenuse puhul täpsustatakse, et teenust ei kasutata vähemalt minimaalses mahus ja b) kogukonnas elamise teenuse ja ööpäevaringse erihooldusteenuse puhul jääb kehtima senine regulatsioon. Täpsustus tagab selguse nende teenuste puhul, mille puhul on SHS-is nõutud teenuse osutamine tundides ühes kuus (igapäevaelu toetamise teenus, töötamise toetamise teenus, toetatud elamise teenus) või päevades (päeva- ja nädalahoiateenus) (teenuse kasutamata jätmise arvestamise aluseks on kalendrikuu). Näiteks tuleb igapäevaelu toetamise teenuse sisuks olevaid tegevusi teenust saada suunatud isiku suhtes vahetult ellu viia või tema lähedasi, sealhulgas temaga koos elavaid isikuid nõustada vähemalt neli tundi kuus. Kogukonnas elamise teenuse ja ööpäevaringse erihooldusteenuse puhul arvestab SKA teenuse kasutamata jätmisel ühte kuud 30 päevana.

Lisaks asendatakse punktis 1 sõna „kalendriaasta“ sõnaga „aasta“. Muudatuse kohaselt on edaspidi teenuse kasutamata jätmise aja arvestuse aluseks suunamisotsuses märgitud teenuse osutamiseks kokku lepitud tähtpäev, mitte kalendriaasta. Samamoodi muudetakse SHS § 79 lõike 3 punkti 2 sõnastust. Punkt 2 sõnastatakse järgmiselt: „isik ei kasuta erihoolekandeteenust rohkem kui kuus kuud järjest statsionaarse tervishoiuteenuse saamise tõttu – statsionaarse tervishoiuteenuse saamise aja jooksul, kuid kõige rohkem kuue kuu ulatuses ühe aasta jooksul.“. Näide: kui inimene on suunatud teenust saada alates 12.10.2024, tohib ta teenuse kasutamata jätta neli kuud aastas, mitte kalendriaastas ehk näites esitatud juhul tohib ta teenuse kasutamata jätta maksimaalselt neli kuud ajavahemikul 12.10.2024–12.10.2025, samamoodi ka järgnevatel aastatel. Kehtiva seaduse kohaselt tohib teenuse kasutamata jätta neli kuud kalendriaastas ehk näites esitatud juhul tohiks inimene jätta teenuse kasutamata neli kuud nii 2024. aastal kui ka 2025. aastal ehk selle aasta jooksul (ajavahemikul 12.10.2024–12.10.2025), millal tal on olnud õigus teenust saada, kokku kuus ja pool kuud (2024. aastal 2,5 kuud ja 2025. aastal 4 kuud), mis ei ole seaduseandja soov, kuna see ei ole õiglane teenusejärjekorras olevate inimeste suhtes, kes teenusekohta vajavad.

Paragrahvi 1 punktiga 8 täiendatakse SHS § 79 lõikega 4¹ järgmises sõnastuses: „Päeva- ja nädalahoiuteenuse osutamisel tasutakse teenuseosutajale käesoleva paragrahvi lõike 3 punktis 1 nimetatud juhul 65 protsenti käesoleva seaduse § 72 lõike 5 punkti 1 alusel kehtestatud päeva- ja nädalahoiuteenuse maksimaalsest maksumusest, kuid kõige rohkem arvel märgitud ulatuses.“.

Kuna tegu on paindliku teenusega, võib SKA tasuda teenuseosutajale teenust saama suunatud inimese eest 65% ka nende päevade eest, millal konkreetne inimene teenust vähemalt minimaalses mahus ei kasuta (ehk kuni 23 ööpäeva eest kuus). Lõike 4¹ lisamisega sätestatakse, et juhul, kui inimene kasutab päeva- ja nädalahoiuteenust kahe kuu jooksul minimaalsest mahust vähem, st vähem kui kümme päeva kuus, tasub SKA teenuseosutajale samuti 65% teenuse ööpäevase kasutamise maksumusest. Vaata ka eelnõu § 1 punkti 6 selgitust.

Erihoolekandeteenuste puhul tasub SKA teenuseosutajale nende päevade eest, millal teenusesaaja on näiteks lähedasi külastamas (kuni kaks kuud järjest), 95% teenuse maksumusest, kuna teenuseosutaja peab olema valmis teenuse osutamist jätkama kohe, kui teenusesaaja hakkab uuesti teenust kasutama (ööpäevaringse teenuse saajale tuleb säilitada tema tuba, graafikus peab olema piisavalt töötajaid jms). Päeva- ja nädalahoiuteenus on erandlik, kuna teenust saama suunatud inimese vajadus teenust saada võib varieeruda vahemikus kümme päeva kuni 23 ööpäeva kuus. Seega saab teenuseosutaja tema juurde teenust saama suunatud inimeste vajadusi arvestades töötajate töögraafikuid vastavalt kujundada, igale teenusesaajale ei ole vaja tagada oma tuba ning teenuse sujuva jätkumise tagamiseks tehtavad kulud on väiksemad. Seetõttu tasub SKA päeva- ja nädalahoiuteenuse puhul teenuseosutajale juhul, kui inimene ei kasuta teenust vähemalt minimaalses mahus, kasutamata ööpäevade eest 65% (mitte 95%) teenuse maksimaalsest maksumusest. Teistel SHS § 79 lõikes 4 viidatud juhtudel makstakse ka päeva- ja nädalahoiuteenuse osutajale 95% teenuse maksimaalsest maksumusest, nagu tehakse teiste erihoolekandeteenuste osutamise korral.

Paragrahvi 1 punktiga 9 muudetakse SHS § 80 lõike 1 punkti 1. Sõnastust muudetakse sarnaselt eelnõu § 1 punktiga 7, kuid siin täpsustatakse teenuseosutajaid, kellele SKA lõpetab teenuse eest tasumise juhul, kui inimene ei ole vähemalt minimaalses mahus teenust kasutanud rohkem kui kaks kuud järjest (igapäevaelu toetamise teenuse, töötamise toetamise teenuse, toetatud elamise teenuse ja päeva- ja nädalahoiuteenuse puhul) või ei ole teenust kasutanud kauem kui kaks kuud järjest (kogukonnas elamise teenuse ja ööpäevaringse erihooldusteenuse puhul). SKA lõpetab suunamisotsuse ja inimesel ei ole enam õigust riigieelarveliste vahendite eest teenust saada.

Paragrahvi 1 punktiga 10 muudetakse SHS § 80 lõike 7 punkti 2. Muudatus on tehtud SHS § 79 lõike 3 punkti 1 ja § 80 lõike 1 punkti 1 muutmise tõttu. Teenuseosutaja teavitab edaspidi SKA-d ka isikust, kes ei ole seaduses loetletud teenuseid kasutanud kauem kui kaks kuud järjest vähemalt minimaalses mahus.

Paragrahvi 1 punktiga 11 täiendatakse SHS § 80 lõiget 7 punktiga 2¹ järgmises sõnastuses: „ei ole kasutanud erihoolekandeteenust rohkem kui neli kuud ühe aasta jooksul;“. Kehtiva SHS-i järgi on erihoolekandeteenuse osutajal kohustus kolme tööpäeva jooksul teavitada SKA-d juhul, kui teenust saama suunatud inimene ei ole teenust kasutanud rohkem kui kaks kuud järjest, kuid seni ei ole olnud kohustust teavitada SKA-d juhul, kui teenuse kasutamata jätmise aega on aasta jooksul kogunenud rohkem kui neli kuud. On oluline, et info inimese kohta, kes ei ole aasta jooksul kasutanud teenust rohkem kui neli kuud, jõuaks SKA-ni, et SKA ei maksaks teenuseosutajale riigieelarvest tasu, milleks tal õigust ei ole, kuna teenust saama suunatud inimene teenust ei kasutanud. Teenuseosutajal on aasta jooksul kogunenud teenuse kasutamata jätmise aja üle kõige operatiivsem ülevaade.

Paragrahvi 1 punktiga 12 muudetakse SHS § 89 teksti järgmiselt: „Isiku rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne kohaliku omavalitsuse üksus on kohustatud tagama teenuseosutaja kasutuses või omandis olevate ruumidega seotud kulude katmise kohaliku omavalitsuse kehtestatud ulatuses.“ Muudatusega täpsustatakse, et igapäevaelu toetamise teenuse puhul on kohustus tagada teenuseosutaja kasutuses või omandis olevate ruumidega seotud kulude katmine KOV-i kehtestatud ulatuses sellel KOV-il, mis on teenust saama suunatud inimese rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne KOV. Elukohajärgne KOV kehtestab oma kaetavate kulude ulatuse. Õiguskantsler juhtis 2016. aastal sotsiaalkomisjoni tähelepanu sellele¹⁰, et SHS § 89 ei täpsusta, kas ruumidega seotud kulude katmise peab kehtestatud ulatuses enda peale võtma teenuseosutaja tegevuskohajärgne KOV või iga teenusesaaja elukohajärgne KOV. SHS § 5 lõikest 1 tulenevalt on isikule kohustatud abi andmist korraldama isiku rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne KOV. Seega on isiku elukohajärgsel KOV-il SHS §-s 89 sätestatud kohustus juba kehtiva õiguse kohaselt. Selguse huvides SHS § 89 täiendatakse. Täpsustus aitab ennetada KOV-ide vaidlusi selle üle, milline KOV on kohustatud katma ruumikulud ning parandab teenusele ligipääsu potentsiaalselt juurde loodavate teenusekohtade näol, kuna on selge, et teenuseosutaja tegevuskoha KOV-ile teenusekoha loomisega kohustust ruumikuludid katta ei kaasne. Lisaks aitab täiendus ennetada teenusesaajate ebavõrdset kohtlemist – kui kulude katmise kohustus langeks teenuseosutaja tegevuskohajärgsele KOV-ile, võiks see kaasa tuua olukorra, kus tegevuskohajärgne KOV ei nõustu katma teisest KOV-ist pärit teenusesaajaga seotud ruumikuludid ja see võiks saada teenuse saamisel takistuseks.

Paragrahvi 1 punktides 13–15 sätestatakse, milliseid erihoolekandeteenuseid ei ole lubatud saada samal ajal. Igal erihoolekandeteenusel on oma sihtrühm ja eesmärk. Toetavaid teenuseid (igapäevaelu toetamise teenus, töötamise toetamise teenus, toetatud elamise teenus) võib inimene saada samal ajal, kuna teenuste maht on väike ja igal teenusel on oma osa inimese toetamisel. Seoses päeva- ja nädalahoiuteenuse lisandumisega täpsustatakse, et selle teenuse saajad teisi erihoolekandeteenuseid samal ajal kasutada ei saa.

Paragrahvi 1 punktiga 13 muudetakse SHS § 92 punkti 3 ja see sõnastatakse nii, et inimesel on õigus kasutada töötamise toetamise teenust tingimusel, et talle ei osutata samal ajal päeva- ja nädalahoiuteenust ega ööpäevaringset erihooldusteenust.

Paragrahvi 1 punktiga 14 täiendatakse SHS § 95 punktiga 4, milles sätestatakse, et inimesel on õigus kasutada toetatud elamise teenust tingimusel, et talle ei osutata samal ajal kogukonnas elamise teenust, päeva- ja nädalahoiuteenust ega ööpäevaringset erihooldusteenust. Tegu ei ole praktika muudatusega, vaid selguse huvides täpsustusega, sest ka kehtiva seaduse kohaselt ei saa toetatud elamise teenust ja kogukonnas elamise teenust (SHS § 98 p 3) või ööpäevaringset erihooldusteenust (SHS § 101 lg 1 p 6) samal ajal.

Paragrahvi 1 punktiga 15 muudetakse SHS § 98 punkti 3 ja sätestatakse, et inimesel on õigus kasutada kogukonnas elamise teenust tingimusel, et talle ei osutata samal ajal igapäevaelu toetamise teenust, toetatud elamise teenust, päeva- ja nädalahoiuteenust ega ööpäevaringset erihooldusteenust.

Paragrahvi 1 punktiga 16 täiendatakse seaduse 3. peatüki 3. jagu 5¹. jaotisega „Päeva- ja nädalahoiuteenus“. Seadust täiendatakse §-dega 99¹–99⁴.

¹⁰

https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/Igap%C3%A4evaelu%20toetamise%20teenuse%20o-sutamise%20kulud.pdf

Päeva- ja nädalahoiuteenus luuakse sihtrühmale, kes seni on kasutanud diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenust.

Diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenus loodi 2018. aastal eesmärgiga võimaldada suures mahus hooldust, järelevalvet ja kõrvalabi vajavatele raske või sügava intellektipuudega inimestele teenus päeva- ja nädalahoiu vormis. Raske või sügava intellektipuude all peeti silmas rahvusvahelise haiguste klassifikaatori (RHK 10) alusel diagnoose koodidega F72–F73 ehk raske või sügav vaimne alaareng. Need on inimesed, kes ei ole ise võimelised sooritama enese eest hoolitsemisega seotud tegevusi ja vajavad selles pidevalt kõrvalabi või püsivat tegevuste ülevõtmist tegevusjuhendaja poolt. Kehtiva erihoolekandeteenuste süsteemi järgi ei olnud võimalik suure hooldusvajadusega inimestele tagada igapäevaelu toetamise teenust päevakeskuses, sest teenuse maksumuses ei olnud arvestatud suuremast hooldusvajadusest tulenevat tööjõukulu. Päeva- ja nädalahoiu vormis teenuse pakkumise eesmärk oli ka vähendada lähedast hooldavate inimeste hoolduskoormust ja toetada nende töötamist.

Diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenust võis kasutada maksimaalselt 21 ööpäeva kalendrikuus ja ühele teenusekohale suunas SKA kuni kolm teenusesaajat, kelle vahel teenuseosutaja teenuse kasutamise aja ära jagas.

Teenusesaajate sihtrühmi laiendati vastavalt teenusesoovijate vajadustele juba teenuse loomise aastal ja teenust hakati osutama lisaks ka muu täpsustatud intellektipuudega (RHK 10 kood F78) ja täpsustamata intellektipuudega (RHK 10 kood F79) inimestele ning alates 2020. aastast inimestele, kelle intellektipuue on mõõdukas.

Praegu jaguneb intellektipuudega isikutele mõeldud diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenus kaheks:

- igapäevaelu toetamise teenus suures mahus hooldust, järelevalvet ja kõrvalabi vajavale raske, sügava, muu täpsustatud või täpsustamata intellektipuudega täisealisele isikule;
- igapäevaelu toetamise teenust suures mahus järelevalvet ja kõrvalabi vajavale mõõduka intellektipuudega täisealisele isikule.

Autismispektrihäirega inimestele mõeldud igapäevaelu toetamise teenuses käesoleva eelnõuga muudatusi ette ei nähta.

Teenusele kehtivad SHS-is igapäevaelu toetamise teenuse nõuded, lisaks on nõudeid kirjeldatud sotsiaalkaitseministri 21. detsembri 2015. a määruses nr 65 „Erihoolekandeteenuste rahastamine“. Teenusele on kehtestatud päeva ja ööpäeva hind vastavalt inimese teenuse kasutamise vajadusele ning vastavalt praktikas ilmnenu vajadusele võib teenust kehtiva määruse kohaselt kasutada varasema 21 ööpäeva asemel 23 ööpäeva kuus.

Siiski on tulenevalt asjaolust, et teenus on igapäevaelu toetamise teenuse n-ö alateenus, ilmnenu mitmeid kitsaskohti teenuse osutamisel ja rahastamisel.

Igapäevaelu toetamise teenuse sihtrühm on väikese toetusvajadusega inimesed (teenust tuleb osutada vähemalt neli tundi kuus), diferentseeritud hinnaga sama teenust osutades on teenuse sihtrühm äärmusliku toetusvajadusega inimesed, kes vajavad ööpäev läbi suures mahus hooldust, järelevalvet ja kõrvalabi. Sisuliselt on seega tegu väga erinevate teenustega ja teenuse osutamise praktikas on ilmnenu vastuolulisi tõlgendusi teenuseosutajate, teenusesaajate ja SKA vahel selles, kuidas teenust tuleb korraldada. Näited, miks teenuseid on oluline eristada, on esitatud seletuskirja punktis 2.

Kuni 2021. aasta kevadeni suunas SKA ühele teenusekohale kuni kolm inimest eeldusel, et teenuseosutaja jagab kokkuleppel teenusesaajatega teenuse kasutamise päevad ära. Ilmnes aga, et osad teenuseosutajad võtsid ühele teenusekohale suunatud kolm inimest teenust saama samal ajal, mistõttu polnud kõigil potentsiaalsetel soovijatel võimalik jääda ööbima ja näiteks nädalavahetusel ei olnud teenust võimalik kasutada. Lisaks, juhul kui kõik kolm teenusesaajat kasutasid teenust minimaalses mahus, tasus SKA iga teenusesaaja kohta kasutamata päevade eest 65% teenusekoha maksumusest. Nimelt on selle teenuse puhul loodud võimalus, et SKA tasub 65% teenusekoha maksumusest ka nende päevade eest, mil teenust ei kasutata (sotsiaalkaitseministri 21. detsembri 2015. a määruse nr 65 „Erihoolekandeteenuste rahastamine“ § 4¹). Võimalus on loodud teenuse kasutamise paindlikkuse eesmärgil, et teenusesaaja ja tema lähedane saaksid teenust kasutada just siis, kui selleks on vajadus ja teenuseosutaja saaks siiski kulud kaetud. SKA koostatud analüüsist selgus aga, et SKA tasus mitmele teenuseosutajale suurema summa selle aja eest, mil konkreetne inimene teenust ei kasutanud, kui selle aja eest, mil ta teenust kasutas. Seega, teenuseosutajatele makstav tasu kasutamata aja eest oli ebaproportsionaalselt suur ja teenuse eelarve kasutus ei olnud mõistlik ega säästlik. Kuna erihoolekandeteenuse osutamise kohtadele on aastatepikkused järjekorrad, leiti, et toetuseta olevate järjekorras olijate suhtes ei ole selline riigieelarve rahakasutus aus, mistõttu asuti otsima optimaalsemat lahendust.

Lisaks eeltoodule saab diferentseeritud hinnaga igapäevaeltu toetamise teenuse puhul välja tuua järgmised kitsaskohad:

- inimene saab teenust kasutada terve päev või ööpäev ning vajab teenust saades toitlustamist ja majutust, kuid omaosaluse tasumise kohustust ei ole selle teenuse puhul sätestatud, st teenuseosutajal ei ole alust keelduda teenuse osutamisest juhul, kui teenusesaaja majutuse ja toidu eest ei tasu;
- teenuse nõuded on suures osas sätestatud SKA koostatud juhises, mitte seaduses või määruses, mistõttu on nõuete puhul tõlgendamisruumi ja teenuse kvaliteet on teenuseosutajate juures erinev;
- teenust osutatakse igapäevaeltu toetamise teenuse tegevusloa alusel, kuigi teenuste sihtrühmad on toetusvajaduselt skaala erinevates otstes.

Eelnõuga lisatavas SHS § 99¹ lõikes 1 kirjeldatakse teenuse sisu: päeva- ja nädalahoiteenus on täisealise isiku vajaduspõhine hooldamine ja arendamine koos majutuse ja toitlustamisega, et võimaldada teenust saama suunatud isikul jätkata elamist kodus, tagada tema iseseisva toimetuleku säilimine ja suurenemine ja turvaline keskkond teenuseosutaja territooriumil ning vähendada teenust saama suunatud isiku lähedaste hoolduskoormust, toetada nende tööturul püsimist ja ühiskonnaelus osalemist.

Nii nagu teenuse loomisel määruse tasandil eesmärgiks seati, on teenuse eesmärk jätkuvalt ennetada ja pakkuda alternatiivi institutsionaalsele ööpäevaringsele hooldusele ning samal ajal toetada lähedaste võimalust töötada ja osaleda ühiskonnaelus.

Sama paragrahvi lõikes 2 loetletakse teenuseosutaja kohustused päeva- ja nädalahoiteenuse osutamisel. Teenuseosutaja peab:

- 1) tagama päeva- ja nädalahoiteenust saava isiku turvalisuse;
- 2) juhendama ja abistama isikut enese eest hoolitsemisel;
- 3) juhendama ja abistama isikut koostöös lähedastega tervishoiteenuse osutaja määratud raviskeemi järgimisel;
- 4) kujundama isiku isiklikke ja igapäevaeltu oskusi, kaasates ta nimetatud oskusi arendavatesse tegevustesse, arvestades isiku tervises seisundit;

- 5) juhendama isikut sotsiaalsete suhete loomisel, säilitamisel ja arendamisel;
- 6) juhendama isikut vaba aja sisustamisel;
- 7) kaasama isiku lähtuvalt tema võimetest ja oskustest töösarnasesse tegevusse ja selles teda juhendama;
- 8) nõustama isiku lähedasi tema käitumise ja temaga suhtlemise eripärades ning tegema nendega koostööd;
- 9) viima ellu muid tegevusi, mis on vajalikud päeva- ja nädalahoiuteenuse eesmärkide saavutamiseks.

Päeva- ja nädalahoiuteenuse puhul on tegu erandliku teenusega selles mõttes, et teenusesaaja jagab oma aega teenuseosutaja ja lähedaste vahel. Seetõttu on väga oluline, et koostöö ja infovahetus sujuks. Näiteks on väga oluline, et teenusesaaja raviskeemi järgimine ei katkeks ka teenuseosutaja juures olles ning teenuseosutaja juures omandatud oskusi säilitataks ja arendataks edasi inimese kodus.

Eelnõuga lisatavas SHS §-s 99² on kirjeldatud, millistele tingimustele peab vastama inimene, kellel on õigus saada päeva- ja nädalahoiuteenust:

- 1) tal on raske, sügava või püsiva kuluga psüühikahäire ja mõõdukas, raske, sügav või muu täpsustatud või täpsustamata intellektipuue;
- 2) tal on tuvastatud töövõimetoetuse seaduse alusel puuduv töövõime, välja arvatud juhul, kui ta on jõudnud riikliku pensionikindlustuse seaduse §-s 7 sätestatud vanaduspensioniiikka;
- 3) tema toetusvajaduse hindamisel on olulistes eluvaldkondades tuvastatud äärmuslik abi- ja toetusvajadus ning päeva- ja nädalahoiuteenuse vajadus vähemalt kümnel päeval kuus;
- 4) tema toimetulekut ei ole võimalik tagada muu SHS-is nimetatud sotsiaalteenusega;
- 5) talle ei osutata samal ajal igapäevaelu toetamise teenust, töötamise toetamise teenust, toetatud elamise teenust, kogukonnas elamise teenust ega ööpäevaringset erihooldusteenust.

Sarnaselt teiste erihoolekandeteenustega ei ole õigust saada teenust inimesel, kes on jõudnud vanaduspensioniiikka ja kellel ei ole lisaks dementsuse diagnoosile muud raske, sügava või püsiva kuluga psüühikahäiret, samuti inimesel, kellel on sõltuvus alkoholist või narkootilisest aineist põhihäigusena (eelnõuga lisatava § 99² sissejuhatav lauseosa).

Teenust on õigus saada täisealisel isikul ehk vähemalt 18-aastaselt inimesel, kellel on mõõduka, raske, sügava või muu täpsustatud või täpsustamata intellektipuude diagnoos ja kes vastab ülejäänud loetletud tingimustele. Teenuse sihtrühm kattub äärmusliku abi- ja toetusvajadusega ööpäevaringse erihooldusteenuse sihtrühmaga. Erinevaks teeb kahe teenuse saajad see, et päeva- ja nädalahoiuteenuse saajad ei vaja (veel) ööpäevaringset tuge terve kuu jooksul ja neil on võimalus jätkata elamist oma kodus. Seda, kas inimesel on äärmuslik abi- ja toetusvajadus olulistes eluvaldkondades, hindab SKA abi- ja toetusvajaduse hindamisel.

Võrreldes diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenuse saajatega on seadusesse lisatava teenuse puhul õigustatuse eelduseks vajadus saada teenust vähemalt kümnel päeval kuus. SKA analüüsist selgus, et juhul, kui inimene kasutab teenust alla kümne päeva kuus, tasub SKA teenuseosutajale selle aja eest, mil teenust ei kasutatud, rohkem kui selle aja eest, mil teenust kasutati. Samas on soov jätkata loodud võimalusega, et äärmusliku abi- ja toetusvajadusega inimestele päeva- ja nädalahoiuteenuse pakkumisel lähtutakse teenusesaaja ja tema lähedaste vajadustest, milleks tuleb teenuseosutajale katta 65% teenusekoha maksumuse päevakulust ka nende inimeste puhul, kes ei kasuta teenust maksimaalses mahus, st 23 ööpäeva kuus.

Väiksema toetusvajadusega inimesed ei peaks niivõrd spetsiifiliselt suure hooldus- või järelevalvevajadusega inimestele loodud teenust kasutama. Inimesed, kes vajavad teenust vähem kui kümnel päeval kuus, saavad vajaliku toe, kasutades KOV-i teenuseid (koduteenus, tugiisikuteenus, täisealise isiku hooldus, isikliku abistaja teenus, päevahoid, intervallhoid jt) või riigiteenustest igapäevaelu toetamise teenust. Kõigi seniste teenusekasutajate abi- ja toetusvajaduse hindab SKA üle ja koostöös KOV-idega leitakse sobiv lahendus neile inimestele, kes vajavad teenust alla kümne päeva kuus. Ühe lahendusena võib inimene jätkata samasuguses väikeses mahus teenuse kasutamist teenuseosutaja juures, kuid sel juhul ei kata kulusid enam riik, vaid KOV või inimene ise.

Diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenusele on sotsiaalkaitseministri 21. detsembri 2015. a määrusega nr 65 „Erihoolekandeteenuste rahastamine“ kehtestatud neli erinevat hinda olenevalt sellest, kas teenust osutatakse ööpäev läbi või vaid päevasel ajal ja kas teenusesaajal on raske, sügav või muu täpsustatud või täpsustamata intellektipuue või on tal mõõdukas intellektipuue. Nelja erineva hinna üle arvepidamine tekitab suure töökoormuse nii teenuseosutajale kui ka SKA arvete menetlejale.

Eelnevale tuginedes plaanitakse kehtestada päeva- ja nädalahoiteenusele kaks hinda sõltuvalt sellest, kas teenusesaaja teenust kasutades ööbib või mitte. Hinnad vastavad praegu diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenuse hinnale, mida tasutakse juhul, kui teenust osutatakse suures mahus hooldust, järelevalvet ja kõrvalabi vajavale inimesele, 2025. aastal on nendeks summadeks prognoositud 51 eurot päevase teenuse kasutamise ja 75 eurot ööbimisega teenuse kasutamise puhul (vt seletuskirjale lisatud rakendusakti kavand).

Eelnõuga lisatavas SHS §-s 99³ sätestatakse nõuded päeva- ja nädalahoiteenusele. Teenust tuleb igale teenust saama suunatud inimesele osutada minimaalselt kümnel päeval ja maksimaalselt 23 ööpäeval kuus. Kui inimene on suunatud päeva- ja nädalahoiteenust saama esimest korda, rakendub talle kuue kuu jooksul n-ö kohanemisaeg, mil talle võib teenust osutada vähem kui kümme päeva. Kuna teenust saama suunatud inimesel on raske, sügava või püsiva kuluga psüühikahäire ja intellektipuue, ei pruugi ta olla kohe valmis teenust endale või lähedastele vajalikus mahus kasutama ja teenuse kasutamise sujuvuseks on vajalik kohanemisaeg.

Päeva- ja nädalahoiteenuse osutaja on kohustatud:

- 1) tagama voodikohad vastavalt samal ajal teenust saavate isikute vajadustele;
- 2) tagama teenuse osutamise teenust saava isiku lähedaste vajadustele sobival ajal kõikidel nädalapäevadel, sealhulgas riiklikel pühadel;
- 3) tagama päeva- ja nädalahoiteenuse osutamise ruumides, mis paiknevad teiste ööpäevaringsete hooldusteenuste osutamise ruumidest eraldi;
- 4) tagama päeva- ja nädalahoiteenuse osutamise ruumidesse sisenemise ja ruumidest väljumise kontrolli;
- 5) pidama arvestust päevade ja ööpäevade üle, millal isikule on päeva- ja nädalahoiteenust vahetult osutatud.

Kuna tegu on äärmusliku abi- ja toetusvajadusega inimestega, tuleb igale teenust kasutavale inimesele vajaduse korral tagada voodikoht. Kui inimese lähedased on teenust kasutama saabudes veendunud, et inimene ei jää lähitulevikus teenust saama ööseks, võib olukord paari kuuga muutuda ja seetõttu peab iga teenusesaaja tarbeks olema olemas vähemalt koht, kuhu voodi vajaduse korral paigutada. See tähendab seda, et teenuse osutamise ruumides peab olema piisavalt ruutmeetreid, et juhul kui kõik samal ajal teenust saavad isikud vajavad voodit, vastavad ruumid sotsiaalkaitseministri 21. detsembri 2015. a määruses nr 75 „Tervisekaitseenõuded

erihooldekandeteenustele ja eraldusruumile“ sätestatud ruuminõuetele. Ka päeva- ja nädalahoiuteenuse osutamise ruumide suhtes hakkab eeltoodud määrus kehtima. Määrust uuendatakse seoses käesoleva eelnõuga (vt seletuskirjale lisatud rakendusakti kavand).

Igale teenusesaajale ja tema lähedastele soovitakse pakkuda võimalust vastavalt oma vajadustele valida, millal inimene teenust kasutab. Teenuseosutaja peab tagama, et teenust saab kasutada isiku lähedaste vajadustele sobival ajal kõikidel nädalapäevadel, ööpäev läbi, sealhulgas riiklikel pühadel.

Sarnaselt ööpäevaringse erihooldusteenusega (vt SHS § 102 lg 1 p 4) ei osutata päeva- ja nädalahoiuteenust samades ruumides, kus osutatakse üldhooldusteenust.

Kuna teenuseosutaja kohustus on tagada päeva- ja nädalahoiuteenust saava inimese turvalisus, tuleb tagada ka kontroll ruumidesse sisenemise ja ruumidest väljumise üle. Kui päeva- ja nädalahoiuteenuse osutaja soovib teenust saava inimese viia väljapoole tegevusloal märgitud kohta, peab ta saama inimeselt endalt ja olemasolu korral ka tema seaduslikult esindajalt selleks nõusoleku (eelnõuga lisatav § 99³ lg 5).

Teenuseosutaja kohustus on pidada arvestust päevade ja ööpäevade üle, millal teenusesaajale on päeva- ja nädalahoiuteenust vahetult osutatud. Vastavalt SHS § 83 lõike 1 punktile 9 on erihooldekandeteenuse osutaja kohustatud esimesel võimalusel teavitama teenust saavat isikut ja SKA-d ning olemasolu korral inimese seaduslikku esindajat erihooldekandeteenuse osutamise kestel tekkinud kahtlusest, et isikule osutatav teenus ei vasta tema vajadustele. Seega, kui teenust saama suunatud inimene ei ole juba kaks kuud järjest või rohkem kui neli kuud aasta jooksul kokku kasutanud päeva- ja nädalahoiuteenust vähemalt minimaalselt nõutavas mahus (st kümnel päeval kuus), on teenuseosutaja kohustus reageerida ning teavitada olukorrast SKA-d. See on eelkõige oluline nende inimeste puhul, kes ootavad teenusekoha järjekorras.

Eelnõuga lisatavas SHS §-s 99⁴ on sätestatud nõuded päeva- ja nädalahoiuteenust vahetult osutavatele töötajatele. Ööpäev läbi peab teenuseosutaja tagama 12 teenusesaaja kohta vähemalt ühe tegevusjuhendaja kohalolu, väljaspool ööaega vastavalt inimeste vajadustele rohkem. Öisel ajal võib ühe tegevusjuhendaja asendada hooldustöötajaga.

Seega, kui varem oli (igapäevaelu toetamise diferentseeritud hinnaga teenuse puhul) nõutud üks tegevusjuhendaja kümne inimese kohta, siis edaspidi peab teenuseosutaja olema valmis päevasel ajal tagama kahe või enama tegevusjuhendaja kohalolu 12 inimese kohta. Nõuded töötajate arvule on tulevikus sarnased äärmusliku abi- ja toetusvajadusega inimestele ööpäevaringse teenuse osutamisele kehtestatud nõuetega (teenuseosutaja tagab 15 teenust saava inimese kohta vähemalt ühe tegevusjuhendaja ööpäevaringse kohaloleku ning vastavalt inimeste vajadustele lisaks vähemalt ühe tegevusjuhendaja kohaloleku väljaspool ööaega), kuid tulenevalt teenuse osutamise iseloomust – teenusesaaja ei saa teenust järjest –, on vaja suurendada teenuse osutamiseks nõutavat tegevusjuhendajate arvu.

Päeva- ja nädalahoiuteenuse osutamisel sätestatakse tegevusjuhendajatele samad ettevalmistusnõuded, mis kehtivad ööpäev läbi äärmusliku abi- ja toetusvajadusega inimestele teenuseid osutavatele tegevusjuhendajatele. Nõuded on sätestatud sotsiaalkaitseministri 26. aprilli 2022. a määruses nr 38 „Tegevusjuhendaja ettevalmistusnõuded ja nõuded koolitusele“, mida seoses käesoleva eelnõuga muudetakse (vt seletuskirjale lisatud rakendusakti kavand).

Paragrahvi 1 punktiga 17 täpsustatakse SHS § 101 lõike 1 punktis 6, et inimesel on õigus ööpäevaringset erihooldusteenust kasutada tingimusel, et talle ei osutata samal ajal igapäevaelu

toetamise teenust, töötamise toetamise teenust, toetatud elamise teenust, kogukonnas elamise teenust ega päeva- ja nädalahoiuteenust.

Paragrahvi 1 punktiga 18 täiendatakse SHS § 151, kus on loetletud sotsiaalteenused, mille osutamiseks on nõutav tegevusluba, punktiga 8¹ järgmiselt: „päeva- ja nädalahoiuteenus.“. Sarnaselt teiste erihoolekandeteenustega tuleb ka päeva- ja nädalahoiuteenuse osutajal taotleda tegevusluba. Vaata selgitusi tegevusloa nõude põhjendatuse kohta seletuskirja punktis 2.

Paragrahvi 1 punktiga 19 muudetakse SHS § 155 lõiget 2 ja sätestatakse, et juhul kui päeva- ja nädalahoiuteenuse osutaja soovib majandustegevusest loobuda, on ta sarnaselt kogukonnas elamise teenuse ja ööpäevaringse erihoolekandeteenuse osutajaga kohustatud vastava teate esitama registripidajale vähemalt kuus kuud enne teenuse osutamise lõpetamist. Teenuseosutaja kohustus kuus kuud enne teenuse osutamise lõpetamist registripidajat teavitada annab SKA-le võimaluse otsida teenusesaajatele teine teenuseosutaja, et teenusesaajate toetamine ei katkeks. Eelnõuga ei muudeta SHS § 155 lõiget 1, kuid viidatud lõike kolmandas lauses sätestatu, mille kohaselt ei ole erihoolekandeteenuste puhul lubatud teenuse osutamisest ajutiselt loobuda, kehtib ka päeva- ja nädalahoiuteenuse puhul tulenevalt sellest, et päeva- ja nädalahoiuteenuse tegevusloa nõue tuleneb SHS § 151 punktist 8¹ ja see jääb SHS § 155 lõike 2 teises lauses sätestatud viite vahemikku.

Paragrahvi 1 punktiga 20 täiendatakse SHS § 160 lõigetega 46–49. Lõike 46 kohaselt on päeva- ja nädalahoiuteenuse puhul teenusele õigustatud inimese puuduva töövõime tingimus (vt SHS § 99² punkt 2) täidetud ka siis, kui isik on riikliku pensionikindlustuse seaduse alusel tunnistanud püsivalt töövõimetuks töövõime kaotusega vähemalt 80%. Sellega tagatakse isikute võrdne kohtlemine teenuse saamisel olenemata sellest, millise seaduse alusel tema töövõime vähenemine on tuvastatud. Tegemist on rakendussättega, mille mõju ajas väheneb.

Lõike 47 kohaselt hindab SKA enne 2025. aasta 1. jaanuari igapäevaelu toetamise teenuse järjekorda võetud inimeste erihoolekandeteenuse vajadust. Kui inimene vastab käesoleva eelnõuga SHS-i loodavat päeva- ja nädalahoiuteenust saama õigustatud inimesele kehtestatud tingimustele, tehakse uus teenuse osutamise otsus ja võetakse inimene päeva- ja nädalahoiuteenuse järjekorda. Praegu on inimesed, kellel on abi- ja toetusvajaduse hindamise tulemusel tuvastatud diferentseeritud hinnaga teenuse vajadus, igapäevaelu toetamise teenuse järjekorras. Selleks et osadel neist oleks võimalik tulevikus saada päeva- ja nädalahoiuteenust, tuleb teha uus hindamine, mille alusel saab inimesed päeva- ja nädalahoiuteenuse järjekorda lisada. Selleks et lühendada aega, mil paralleelselt on kasutatavad kaks sisuliselt sarnast teenust (diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenus ja päeva- ja nädalahoiuteenus) ja kaks järjekorra arvestust, tuleb teha uus hindamine, mille alusel saab inimese tuvastatud vajaduse korral lisada päeva- ja nädalahoiuteenuse järjekorda.

Lõike 48 kohaselt saab inimene, kes on enne 2025. aasta 1. jaanuari suunatud diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenust saama, kelle suunamiskirja tähtaeg saab läbi, kellel SKA hindab samasisulise teenuse (päeva- ja nädalahoiuteenuse) vajaduse ja kes vastab SHS-i loodavat päeva- ja nädalahoiuteenust saama õigustatud inimesele kehtestatud tingimustele, jätkata samasisulise teenuse kasutamist päeva- ja nädalahoiuteenusena. Lõike lisamise vajadus tuleneb asjaolust, et vastasel juhul satuvad inimesed, kes praegu kasutavad igapäevaelu toetamise teenust diferentseeritud hinnaga ja vajavad tegelikult samasisulise teenuse jätkumist ka pärast kehtiva suunamiskirja lõppemist, päeva- ja nädalahoiuteenuse järjekorda.

Lõike 49 kohaselt hindab SKA enne 2026. aasta 1. septembrit nende isikute toetusvajadust, kes juba saavad diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenust ja kelle suunamisotsus on pikema tähtajaga kui 2025. aasta 1. september. Kui nimetatud isik vastab SHS-i loodavat päeva- ja

nädalahoiuteenust saama õigustatud inimesele seatud tingimustele, otsustab SKA isiku nõusoleku korral teenuse osutamise jätkamise päeva- ja nädalahoiuteenusena. Seejuures peab uus suunamisotsus olema vähemalt sama pika tähtajaga kui diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenuse suunamisotsus. Sätte lisamise vajadus tuleneb soovist optimeerida SKA töökoormust ja võimaluse korral viia kõik isikud, kellele osutatakse diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenust, alates 2026. aasta 1. septembrist päeva- ja nädalahoiuteenusel. Seda saab teha üksnes siis, kui isik on sellega nõus, sest ta saab kehtiva suunamisotsuse alusel teenust ja selle muutmiseks on vajalik isiku nõusolek. Uus suunamisotsus on vähemalt sama pikk, kui oli igapäevaelu toetamise teenuse suunamisotsus. Kui isik ei ole nõus, kohaldub talle kehtiva suunamisotsuse lõppedes eelnõuga SHS-i lisatav § 160 lõige 48 ehk kui isik vastab päeva- ja nädalahoiuteenuse tingimustele, saab ta uue suunamisotsuse alusel jätkata samasisulise teenuse kasutamist päeva- ja nädalahoiuteenusena.

Eelnõu §-ga 2 muudetakse käibemaksuseadust (KMS).

KMS § 16 lõikes 1 on välja toodud sotsiaalset laadi kaupade ja teenuste käive, mida ei maksustata. Viidatud lõike punktis 4 on sätestatud SHS-is nimetatud sotsiaalteenused, mida käibemaksuga ei maksustata. Eespool nimetatud sotsiaalteenuste loetelu sisaldab kõiki seni SHS-is sätestatud erihoolekandeteenuseid. Tulenevalt sellest, et eelnõuga lisatakse SHS-i uus teenus „päeva- ja nädalahoiuteenus“, täiendatakse eelnõuga ka KMS § 16 lõike 1 punkti 4 viitega päeva- ja nädalahoiuteenust sätestavale SHS §-le 99¹.

Kuna seni on sarnast teenust osutatud (diferentseeritud hinnaga) igapäevaelu toetamise teenusena, mis on reguleeritud SHS §-s 87 ja millele viidatakse ka KMS § 16 lõike 1 punktis 4, siis käibemaksu laekumise/mittelaekumise vaates midagi ei muutu. Päeva- ja nädalahoiuteenuse käsitlemine maksuvaba käibena tähendab seda, et teenuse hinnale ei lisata käibemaksu ning teenuseosutajal (maksukohustuslasel) puudub õigus maksuvaba käibe tarbeks soetatud kaupade ja teenuste sisendkäibemaksu mahaarvamiseks.

Eelnõu §-ga 3 muudetakse rahvastikuregistri seadust (RRS).

RRS-i täiendatakse §-ga 112⁵ ööpäevaringset sotsiaalteenust osutava hoolekandetasutuse aadressile registreeritud isiku elukoha aadressi muutmisega. KOV-id, kus asuvas ööpäevaringset sotsiaalteenust osutavas hoolekandetasutuses (eri- või üldhoolekodus) elavad inimesed, kes on registreeritud enne 2019. aastat ööpäevaringset erihooldusteenust osutavasse hoolekandetasutusse, mis on erihooldekodude reorganiseerimise käigus suletud, hakkavad nende inimeste elukoha aadressina rahvastikuregistrisse kandma selle KOV-i/linnaosa aadressi, mis on seni kantud tema viibimiskohana rahvastikuregistrisse.

Enne 2001. aastat registreeriti hoolekandetasutusse paigutatud inimese elukohana sotsiaalteenust osutava hoolekandetasutuse KOV. 2019. aastast kehtiva RRS § 70 lõike 2 punkti 2 kohaselt ei ole isiku rahvastikuregistrisse kantud elukoha aadressi muutmise aluseks enam isiku asumine või paigutamine ööpäevaringset sotsiaalteenust osutavasse hoolekandetasutusse. Kui inimene on nimetatud asutusse asunud kauemaks kui kolmeks kuuks, märgitakse asukoha aadress rahvastikuregistrisse tema viibimiskohana vastavalt RRS § 96 lõike 1 punktile 1.

2023. aasta augustis sai Eestis läbi suurte erihoolekandehooldekodude reorganiseerimise protsess, mille käigus loodi uued, peresarnased elukohad 1725 inimesele. Suurtesse erihooldekodusse on teenust saama jäänud veel ca 500 inimest, kellest osade puhul on tõenäoline, et nad saavad väikses mahus kuni 2029. aastani jätkuva reorganiseerimise protsessi käigus samuti peresarnased teenuse

osutamise kohad. Praegu ei ole võimalik prognoosida, kas mõni erihooldekodu veel suletakse ja kas seal on teenust saamas inimesi, kelle elukohana on see sotsiaalteenust osutav hoolekandeesutus registreeritud, kuid kindlasti on sel juhul tegu marginaalse inimeste arvuga.

Reorganiseerimise protsessi käigus on suletud 14 suurt erihooldekodu (Aavere, Erastvere, Imastu, Kernu, Kodijärve, Koluvere, Mõisamaa, Ravila, Sõmera, Tori, Udriku, Valkla, Võisiku ja Väana-Viti) ja seal elanud inimesed on paigutatud mujale üle Eesti. Nende inimeste elukohana on aga rahvastikuregistris endiselt kunagise ööpäevaringset sotsiaalteenust osutava erihooldekandeesutuse aadress (sissekirjutused hoolekandeesutustesse kanti rahvastikuregistrisse üle), kuigi neil inimestel ei pruugi olla selle KOV-iga seotust juba väga pikka aega.

Sotsiaalministeerium, SKA ja Siseministeerium selgitasid välja täpse inimeste arvu, kelle elukohaks on suletud erihooldekodu (või selle asukoha KOV): neid inimesi on 445, kellest 418 puhul on viibimiskohaks erihooldekande- või üldhooldusteenust osutav asutus. 418 inimesest 335 saab erihooldekandeteenust ja 83 üldhooldusteenust. Ülejäänud 27 inimesel on samuti elukohaks suletud erihooldekodu, kuid nemad ei viibi hoolekandeesutuses ja neile planeeritav muudatus ei laiene.

Ööpäevaringse erihooldekandeteenuse eesmärk on lisaks majutuse ja toitlustamise pakkumisele ning hooldamisele ka inimese arendamine, et tagada teenust saava inimese iseseisva toimetuleku säilimine ja suurenemine. Inimese arendamisel on üheks tahuks ka toimetulek ümbritsevas keskkonnas ja suhestumine kogukonnaga: poes ostude sooritamine, kogukonnaüritustel osalemine, huviringidest osavõtmine, ühistranspordi kasutamine, lihtsamate tööde tegemine jms. Suletud erihooldekodudest mujale teenust saama suunatud inimestele on oluline olla osa kogukonnast. Need on inimesed, kes reeglina iseseisvalt ei tee otsust näiteks mujale kolida, neile on oluline sulanduda kogukonda, mis jääb nende koduks ilmselt elupäevade lõpuni.

Elukoha ümberregistreerimise kasuks räägib nende inimeste puhul asjaolu, et ööpäevaringse erihooldekandeteenuse näol ei ole RRS-i tähenduses tegu ajutise viibimisega, kuna inimene suunatakse erihooldekandeteenust saama reeglina viieks aastaks (v.a kohtumäärusega ööpäevaringse erihooldekandeteenuse puhul üheks aastaks) ja tavaliselt suunamist pikendatakse (vt tabel 1). Elukohaandmete olemasolu KOV-is annaks niigi madala sissetulekuga inimestele võimaluse kasutada teenuse saamise ja reaalse elukoha KOV-i pakutavaid KOV-i elanikele mõeldud teenuseid (nt tasuta transport, odavamad ujula- jms piletid, eelis perearsti nimistus saamisel jms), milleks viibimiskoha kanne õigust ei anna. Samuti laekub osa töötava inimese tulumaksust ja osa pensionilt arvestatud tulumaksust sellele KOV-ile, kuhu ta on registreerinud elukoha, mitte viibimiskoha.

Tabel 1. Erihoolekandeteenuse saajate osakaal teenuse saamise kestuse järgi, %

Erihoolekandeteenus, mida inimene sai seisuga 31.10.2021	Inimesed, kes on teenust saanud, %			
	kuni aasta	1–4 aastat	5–9 aastat	10 aastat ja kauem
Ööpäevaringne erihooldekandeteenus	12%	9%	63%	16%
Ööpäevaringne erihooldekandeteenus äärmusliku abi- ja toetusvajadusega isikutele	13%	6%	66%	15%
Ööpäevaringne erihooldekandeteenus ebastabiilse remissiooniga raske, sügava või püsiva kuluga psüühikahäirega isikutele	13%	12%	52%	23%
Ööpäevaringne erihooldekandeteenus kohtumäärusega hoolekandeesutusse paigutatud isikutele	22%	32%	43%	3%
KOKKU	12%	9%	62%	16%

KOV-id on väljendanud kartust, et kui ööpäevaringset teenust saavate inimeste elukohana registreerida KOV, kus nad teenuseid saavad, jääb kohustus pakkuda neile teenuseid ja toetusi ka siis, kui inimesed enam erihoolekandeteenuseid ei vaja.¹¹ Üldhoolekandeteenust¹² vajavate inimeste eest hoolitsemisel on riik alates 2023. aastast pakkumas tuge: SHS-i ja tulumaksuseaduse muutmise seadusega¹³ täiendati SHS § 156 lõigetega 3⁷ ja 3⁸, mille kohaselt anti KOV-idele 2023. aastal toetust pikaajalist hooldust vajavatele täisealistele isikutele teenuste korraldamiseks (sh enne 2001. a erihoolekandetasutusse sisse kirjutatud isikutele, kes on vanaduspensioniealised ja kelle abivajadus on aastatega muutunud, mistõttu ei ole erihoolekandeline abi vajadus enam domineeriv ega vasta nende vajadustele ja kellele üldhooldusteenuse osutamiseks maksis riik varem toetust). Riigieelarves planeeritud toetus jaotatakse KOV-ide vahel proportsionaalselt 65–84-aastaste ja vähemalt 85-aastaste elanike arvu alusel. Seejuures arvestatakse üle 85-aastaste elanike arv koefitsiendiga 4,8. Alates 2024. aastast laekuvad vajalikud vahendid KOV-idele tulumaksu ja tasandusfondi kaudu: KOV-idele laekub riiklikult pensionitulult tulumaksu 1,88%, arvestamata tulumaksu mahaarvamisi. Meetmeks ette nähtud vahenditest 5% suunatakse tasandusfondi, mis aitab tasandada tulude ja kulude ebaühtlast jaotust KOV-ide vahel. Tasandusfondis jagatakse üle 65-aastased inimesed kaheks vanuserühmaks: 65–84-aastased ning 85-aastased ja vanemad. See aitab arvestada olukorraga, kus üle 85-aastaste suurema osakaalu puhul on ka kulud suuremad.

Kuna üldine erihoolekandeteenuste arendamise suund on kodulähedus – tuge vajav inimene peaks saama teenuseid võimalikult oma kodu lähedalt –, tegutsetakse selle nimel, et tulevikus ei tekiksi olukordi, kus erihoolekandeteenust vajav inimene on sunnitud teenuse saamiseks oma kodukandist ära kolima ja inimese elukoha ümberregistreerimiseks ei ole tulevikus vajadust. Juba SKA poolt teenuse saamise järjekorda lisamisel märgib inimene teenuse saamiseks eelistatud asukoha, mis reeglina asub elukohaga samas KOV-is.

Siiski on Eestis 335 inimest, kes on erihoolekandetasutuste reorganiseerimise käigus kolinud teise KOV-i ja ilmselt jäävad sinna elama oma elupäevade lõpuni. Erihooldekodusid, kuhu nende elukoht on või oli registreeritud, enam ei eksisteeri. Suletud erihooldekodude KOV-ide õigustatud ootus on see, et uude erihoolekandeteenuse saamise kohta elama asunud inimeste elukoht registreeritakse inimese tegeliku elukoha aadressile.

Üldhooldusele paigutatakse reeglina eakad inimesed, kes terviseseisundist, tegevusvõimest või elukeskkonnast tulenevatel põhjustel ei suuda kodustes tingimustes enam toime tulla. Neile inimestele teenuse osutamise eesmärk on tagada turvaline keskkond ja toimetulek üldhooldusteenust osutavas asutuses ning suhestumine kogukonnaga ja toimetulek ümbritsevas keskkonnas ei ole prioriteet. Siiski luuakse ka nende 83 inimese puhul KOV-idele võimalus nende elukoha aadressi korrigeerimiseks.

Seda, kuidas suletud erihooldekodudes elanud inimesed nüüd paiknevad, on näha tabelist 2.

¹¹ Keskmiselt lahkub erihoolekandelt aasta jooksul n-õ tavaellu 4–5 isikut, mõnel aastal vähem. Tegemist on põhisias kogukonnas elamise teenuse saajatega, mitte ööpäevaringse teenuse kasutajatega. Pigem toimub liikumine vastupidi – väiksema toega teenustelt suurema toega teenustele, nt viimase nelja aasta jooksul on selline liikumine toimunud 457 korral.

¹² Umbes kaheksa inimest aastas liigub vanaduspensioniiikka jõudes üldhooldusele, kuna ei vaja enam erihoolekandeteenuseid.

¹³ Kättesaadav: [sotsiaalhoolekande seaduse ja tulumaksuseaduse muutmise seadus – Riigi Teataja](#).

Tabel 2. Suletud hooldekodudes elanud inimeste praegused elukohad KOV-iti teenuste saamise järgi

KOV	Suletud hooldekodu aadressiga inimesi	Neist		
		Eestkostel	Erihoolekandeteenusel	Üldhooldusteenusel
Anija vald	19	11	19	0
Elva vald	4	2	4	0
Haapsalu linn	13	10	12	1
Harku vald	20	20	18	2
Hiumaa vald	1	0	1	0
Jõgeva vald	1	1	1	0
Jõhvi vald	2	2	2	0
Järva vald	8	6	7	1
Kambja vald	18	14	15	3
Kanepi vald	6	4	0	6
Keila linn	5	2	4	1
Kohtla-Järve linn	4	3	4	0
Kuusalu vald	1	1	0	1
Loksa linn	2	0	0	2
Lääne-Harju vald	2	2	2	0
Lääne-Nigula vald	22	14	0	22
Lääneranna vald	9	5	6	3
Lüganuse vald	1	1	1	0
Mulgi vald	3	3	3	0
Märjamaa vald	3	3	0	3
Narva linn	4	4	4	0
Narva-Jõesuu linn	11	7	11	0
Otepää vald	3	1	2	1
Paide linn	2	2	2	0
Põhja-Pärnumaa vald	8	8	7	1
Põltsamaa vald	15	13	11	4
Põlva vald	8	7	8	0
Pärnu linn	15	7	14	1
Rakvere linn	16	12	16	0
Rapla vald	4	3	4	0
Saaremaa vald	47	31	33	14
Setomaa vald	2	0	0	2
Sillamäe linn	13	7	13	0
Tallinn	16	9	16	0
Tapa vald	7	2	6	1
Tartu linn	5	3	5	0
Tori vald	12	10	0	12

Tõrva vald	20	12	18	2
Türi vald	17	8	17	0
Valga vald	21	17	21	0
Viljandi linn	1	1	1	0
Viljandi vald	20	17	20	0
Viru-Nigula vald	3	0	3	0
Võru linn	1	1	1	0
Võru vald	3	2	3	0
Puudub*	27	2	0	0
KOKKU	445	290	335	83

* inimesel ei ole märgitud viibimiskohta ja nende inimeste paiknemine ei ole teada

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

Tabelist nähtub, et ühelegi KOV-ile ei kaasneks seoses suletud erihooldekodust saabunud inimeste elukoha registreerimisega suurt töökoormust. Kõige enam elab suletud hooldekodu aadressiga inimesi Saaremaal (47), Lääne-Nigula vallas (22), Valga vallas (21) ning Harku, Tõrva ja Viljandi vallas (kõigis 20). Teistes KOV-ides on suletud hooldekodu aadressiga inimesi alla 20.

Kuigi suurem osa hoolekandetasutusse registreerimisi on tehtud enne 2001. aastat, võib seda erandjuhtudel olla tehtud ka hiljem. Seega nähakse eelnõuga ette, et muudatus kehtib neil juhtudel, mis on tehtud enne RRS-i jõustumist 01.01.2019.

Inimeste elukohaandmeteks ei pruugi enam olla selle ööpäevaringset erihoolekandeteenust osutava hoolekandetasutuse aadress, mis on erihoolekande hooldekodude reorganiseerimise käigus suletud, vaid see võib olla muudetud omaniku nõudmisel (säilitatud KOV-i/linnaosa täpsusega või kehtivus lõppenud) või KOV-i algatusel (säilitatud KOV-i/linnaosa täpsus). Seega, lisaks isikutele, kelle elukohaandmeteks on rahvastikuregistris praegu ööpäevaringset sotsiaalteenust osutava hoolekandetasutuse aadress, kehtiks muudatus ka nendele isikutele, kelle aadressiks on olnud viimase ruumi täpsusega aadressina ööpäevaringset sotsiaalteenust osutava hoolekandetasutuse aadress, kuid:

- 1) millele järgneb kehtiva aadressina sama KOV-i/linnaosa täpsusega aadress;
- 2) millele on järgnenud kehtiva aadressina sama KOV-i/linnaosa täpsusega aadress, aga millele enam aadressi ei järgne, st nüüd elukohaandmed puuduvad;
- 3) millele enam aadressi ei järgne, st nüüd elukohaandmed puuduvad.

Eelnõuga RRS-i lisatavast §-st 112⁵ tulenevad elukohaandmete muudatused tehakse rahvastikuregistrisse KOV-i algatusel RRS 11. peatüki kohaselt. Elukohaandmete muudatused teeb KOV, kus asub sel hetkel isiku viibimiskoht.

Kuna RRS § 112⁵ kohaldamise eeldused on võimalik teha kindlaks rahvastikuregistri andmete alusel, saab KOV vajalikud andmed rahvastikuregistrilt. Selleks annab Siseministerium muudatuse jõustumise järel oma otsusega KOV-idele juurdepääsu vajalikele rahvastikuregistri andmetele – nende isikute andmetele, kelle elukohaandmed tuleb KOV-il tulenevalt RRS §-st 112⁵ kanda KOV-i algatusel rahvastikuregistrisse. Andmed väljastab KOV-idele Siseministeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus (SMIT). Ööpäevaringset erihoolekandeteenust osutanud hoolekandetasutuste kohta, mis on alates 2007. aastast erihoolekandetasutuste reorganiseerimise käigus suletud, saadakse andmete väljastamiseks vajalik teave SKA-lt.

Seda, et isikute elukoha kanded on tehtud RRS § 112⁵ alusel, on võimalik rahvastikuregistrist tuvastada. Seega ka juhul, kui nende isikute elukohaandmeid on hiljem vaja viibimiskoha muutmisel muuta (RRS § 112⁵ lg 3), tehakse isikud kindlaks rahvastikuregistri andmete alusel.

Juhul kui isik enam viibimiskohas ei viibi, on võimalik tema elukohaandmeid kanda rahvastikuregistrisse muudel RRS-i alustel tavapärasel korras.

Kuivõrd muudatus on seotud 2023. aasta augustini Eestis kestnud suurte erihoolekande hooldekodude reorganiseerimise protsessiga, kehtib see vaid nende isikute puhul, kelle aadressina on enne 2019. aastat rahvastikuregistrisse kantud ööpäevaringset erihoolekandeteenust osutav hoolekandetasutus, mis on erihoolekande hooldekodude reorganiseerimise protsessi käigus suletud (eelnõuga RRS-i lisatav § 112⁵ lg 4). Seega ei kuulu nimetatud muudatusega muutmisele nende isikute aadressid, kelle elukohaks oli enne 2019. aastat kantud ööpäevaringset sotsiaalteenust osutav hoolekandetasutus, mis osutas üldhooldusteenust ja mida erihoolekande hooldekodude reorganiseerimise protsessi käigus ei suleta. Selleks et ka nende isikute elukoha aadressid saaksid korrastatud, tehakse edaspidi täiendavad analüüsid, sealhulgas mõjutatud isikute arvu kindlaks tegemiseks ja KOV-ide mõju hindamiseks.

Tulevikus on võimalik lisatava paragrahvi lõige 4 tunnistada kehtetuks ning sellisel juhul kehtiks see kõigi nende puhul, kes viibivad RRS § 96 lõike 1 punktis 1 nimetatud viibimiskohas ja kelle elukoha aadressina on enne käesoleva seaduse jõustumist rahvastikuregistrisse kantud ööpäevaringset sotsiaalteenust osutava hoolekandetasutuse aadress.

Eelnõu §-ga 4 muudetakse rahvatervise seadust (RTerS).

RTerS § 8 lõike 2 punkti 8² alusel on kehtestatud sotsiaalkaitseministri 21. detsembri 2015. a määrus nr 75 „Tervisekaitse nõuded erihoolekandeteenustele ja eraldusruumile“, milles on reguleeritud nõuded SHS §-des 87, 94, 97 ja 100 nimetatud igapäevaelu toetamise teenuse, toetatud elamise teenuse, kogukonnas elamise teenuse ja ööpäevaringse erihooldusteenuse osutamisele ning nimetatud teenuste osutamise ruumidele, sealhulgas eraldusruumile, ruumide sisustusele ja korrashoiule ning maa-alale. Kuna volitusnormis on teenused täpselt nimetatud, tuleb volitusnormi muuta ja täiendada seda viitega päeva- ja nädalahoiuteenusele. Kuna päeva- ja nädalahoiuteenuse sihtrühm sarnaneb toetusvajaduselt äärmusliku toetusvajadusega ööpäevaringse teenuse vajajate sihtrühmaga ning teenust tuleb vajaduse korral osutada ka öösel, on oluline, et määruses nr 75 oleksid reguleeritud nõuded ka sellele teenusele.

Eelnõu §-ga 5 muudetakse riigilõivuseadust (RLS).

RLS §-s 286 on kehtestatud SHS-is sätestatud erihoolekandeteenuste osutamise tegevusloa taotluse läbivaatamise eest tasutava riigilõivu suurus 32 eurot. Kuna päeva- ja nädalahoiuteenust osutatakse sarnaselt teiste erihoolekandeteenustega tegevusloa alusel, kehtestatakse sellele sarnaselt teiste teenustega samas suuruses riigilõiv.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga võetakse seaduse tasandil kasutusele uue terminina päeva- ja nädalahoiuteenus. Tegemist on uue erihoolekandeteenusega.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole puutumuses Euroopa Liidu õigusega.

6. Seaduse mõjud

SHS-i ja teiste seaduste muutmise seaduse (erihoolekandeteenused ja elukoha aadressi muutmine) eelnõus esitatud muudatuste mõju analüüsimise eesmärk on hinnata muudatuste mõju erihoolekandeteenuse osutajatele, teenusesaajatele, SKA-le, töötukassale ja KOV-idele.

Eelnõus esitatud muudatuste rakendamisel võib eeldada mõju esinemist järgmistes valdkondades: sotsiaalne mõju, sealhulgas mõju inimeste heaolule ja sotsiaalsele kaitsele, mõju majandusele, mõju riigivalitsemisele, sealhulgas mõju keskvalitsuse ja kohaliku omavalitsuse korraldusele ja finantseerimisele, ja mõju regionaalarengule. Eelnõu mõjude olulisuse tuvastamiseks hinnati nimetatud valdkondi nelja kriteeriumi alusel: mõju ulatus, mõju avaldumise sagedus, mõjutatud sihtrühma suurus ja ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk. Eelnõus esitatud muudatused ei mõjuta keskkonda, siseturvalisust, infotehnoloogiat ja infoühiskonda, haridust, kultuuri ja sporti ega riigikaitset ja välissuhteid, mistõttu ei ole mõju olulisust nendes valdkondades hinnatud.

Muudatus 1. Päeva- ja nädalahoiuteenuse lisamine SHS-i

Mõjuvaldkond – sotsiaalne mõju

Mõju sihtrühm: erihoolekandeteenuse osutajad

Diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenust on osutatud suures mahus hooldust, järelevalvet ja kõrvalabi vajavatele raske, sügava, muu täpsustatud või täpsustamata ja mõõduka intellektipuudega inimestele. Muudatuse tulemusel püütakse saavutada selgus igapäevaelu toetamise teenuse diferentseeritud hinnaga osutamises, mis on seni olnud sätestatud vaid määruse tasandil, ja tuua teenus seaduse tasandile päeva- ja nädalahoiuteenusena. See tähendab, et edaspidi on seaduses sõnastatud, mis on päeva- ja nädalahoiuteenuse osutaja kohustused ning mis on teenuse eesmärgid. Varem olid teenuse nõuded sätestatud osaliselt SKA juhendis, mis tekitas mitmeti mõistetavust ja teenuse kvaliteedi varieeruvust. Muudatuse mõjul on teenuseosutajal selgemad alused, mida peab teenusesaajale päeva- ja nädalahoiuteenuse osutamisel pakkuma ja see vähendab vaidlusi teenusesaajate, teenuseosutajate ja SKA vahel.

Teenuse kompleksse töttu sätestatakse muudatusega nõuded, mis aitavad tagada teenuse kvaliteetse osutamise. Päeva- ja nädalahoiuteenusele sätestatakse osaliselt samad nõuded, mis on kehtestatud kogukonnas elamise teenusele ja ööpäevaringsele erihooledusteenusele. Muudatuse tulemusel nõutakse päeva- ja nädalahoiuteenuse osutajalt vastavat tegevusluba, suurendatakse tegevusjuhendajate arvu inimese kohta ja nõutakse tegevusjuhendajalt äärmusliku abi- ja toetusvajadusega inimese abistamise ettevalmistust, mis omakorda aitab tagada teenuse kvaliteeti. Kuna diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenuse osutamiseks pidi olema ka vastav tegevusluba, ei kaasne selle muudatusega kohanemisvajadust.

Päeva- ja nädalahoiuteenuse paindlikkuse töttu võib SKA tasuda teenuseosutajale 65% teenusekoha maksumusest ka nende ööpäevade eest, mil teenusesaaja teenust ei kasuta. Eelnõus esitatud muudatus, et minimaalselt tuleb teenust kasutada kümme päeva kuus, tagab selle, et teenuse osutamise eelarve on mõistlikult kasutatud. Seetõttu vähendab eelnõus välja toodud muudatus ebasoovitavate mõjude riski seeläbi, et erihoolekandeteenuste osutamiseks ette nähtud riigieelarve muutub eesmärgipärasemaks ja tagab teenused rohkematele teenusevajajatele.

Ebasoovitav mõju võib esineda selles, et teenuseosutajatelt nõutakse teenuse osutamist ka nädalavahetusel ja riigipühadel. SKA andmetel osutas päeva- ja nädalahoiuteenust 07.06.2023 seisuga 21 teenuseosutajat, kellest 15 osutas teenust vaid E–R ja kaheksa ka nädalavahetustel. Muudatusega muutub ka nõutav tegevusjuhendajate arv ühe teenusesaaja kohta. Kui varem oli (igapäevaelu toetamise teenuse puhul) nõutud üks tegevusjuhendaja kümne inimese kohta, siis edaspidi peab olema üks tegevusjuhendaja 12 inimese kohta ööpäev läbi (päevasel ajal vastavalt vajadusele veel üks tegevusjuhendaja), mis tähendab, et teenuseosutajad peavad leidma vajaduse korral täiendavat personali. See võib tekitada ebasoovitavaid mõjusid teenuseosutajaile, kuna kaasneb täiendav aja- ja rahakulu.

Tabel 1. Diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenuse kasutatud ja kasutamata päevade kulude prognoos (aluseks 2022. aasta 9 kuu kasutussagedus)

(Öö)-päevade arv teenuse kasutamisel	12 kuu keskmine isikute %, kes kasutavad kuus keskmiselt nii palju päevi teenust	Kui 2023. aastal saab kuus keskmiselt teenust 208 isikut, jagunevad nad järgmiselt:	Kasutamata (öö)päevade arv kuus	Kasutatud (öö)päevade kulu kuus*	65% kasutamata (öö)päevade kulu kuus*
0	2%	5	23	0	4 657
1	2%	4	22	299	4 272
2	2%	3	21	470	3 211
3	2%	4	20	858	3 719
4	4%	8	19	2 161	6 673
5	4%	8	18	2 702	6 322
6	4%	8	17	3 128	5 760
7	2%	5	16	2 358	3 504
8	4%	8	15	4 221	5 144
9	3%	7	14	4 234	4 281
10	4%	8	13	5 276	4 458
11	4%	9	12	6 993	4 958
12	5%	11	11	8 620	5 136
13	5%	10	10	8 512	4 256
14	4%	8	9	7 654	3 198
15	4%	8	8	8 105	2 810
16	4%	9	7	9 357	2 661
17	6%	12	6	13 400	3 074
18	5%	10	5	12 587	2 273
19	5%	11	4	13 648	1 868
20	6%	12	3	16 655	1 624
21	6%	12	2	17 087	1 058
22	6%	12	1	18 320	541
23	8%	17	0	27 195	0
kokku	100%	208		193 840	85 457

Allikas: SKA

* Ühe (öö)päeva maksumus 68 eurot.

SKA andmetel oli 07.06.2023 seisuga kokku 21 diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenuse osutajat, kellest seitse osutavad ainult diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenust ja ülejäänud 14 osutavad ka igapäevaelu toetamise teenust. Kõikidest Eesti ettevõtetest moodustab sihtrühm väikese osa.

Kokkuvõttev hinnang mõju olulisusele

Muudatusest mõjutatud sihtrühm on väike, mõju avaldumise ulatus on keskmine, sest sihtrühma käitumises võivad kaasneda muudatused, kuid nendega ei kaasne eeldatavalt kohanemiskulusi, sest juba varem nõuti diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenuse osutajatelt tegevusluba. Mõju avaldumise sagedus on suur, sest teenuseosutajad osutavad diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenust iga päev. Ebasoovitavate mõjude risk on sõltuvalt teenuseosutajast keskmine või väike. Kokkuvõttes on tegemist erihoolekandeteenuse osutajate jaoks olulise mõjuga.

Mõju sihtrühm: diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenuse saajad

Päeva- ja nädalahoiuteenuse eesmärk on mõõduka, raske, sügava või muu täpsustatud või täpsustamata intellektipuude diagnoosiga ning suure abi- ja hooldusvajadusega inimese vajaduspõhine hooldamine ja arendamine, mis võimaldaks ka kodus elamise jätkamist ja pakuks alternatiivi institutsionaalsele teenusele. Muudatuse tulemusel on edaspidi selgemini sõnastatud, mida võib päeva- ja nädalahoiuteenuse saaja teenuselt oodata. Muudatuse mõju teenusesaaja jaoks tähendab, et selguse suurenemine vähendab praeguse olukorraga kaasnevat ebasoovitavate mõjude riski, kus SKA teenuste konsultandid ja teenuseosutaja peavad täiendavalt juhendit selgitama. Teenuse osutamise nõuete muutmine parandab teenuse osutamise kvaliteeti, sest varasema kolme teenusesaaja ühele teenusekohale suunamise asemel on muudatuse tulemusel igale teenusesaajale tagatud teenusekoht, kaasa arvatud ööpäev läbi nädalavahetusel ja riigipühadel. Muudatus puudutab kaudselte teenusesaajate lähedasi, kelle hoolduskoormus võib muudatuse mõjul väheneda ning nende tööturul ja ühiskonnaelus osalemine võib suurened. Lisaks kasvab teenuse osutamiseks nõutav tegevusjuhendajate arv ja täieneb nende ettevalmistusnõue, mis omakorda parandab teenusesaaja jaoks saadava teenuse kvaliteeti.

Alates 01.01.2025 kehtestatakse päeva- ja nädalahoiuteenusele maksimaalne omaosaluse maksumus riigieelarvega. Päeva- ja nädalahoiuteenuse puhul prognoosib Sotsiaalministeerium, et teenusesaajal tuleb 2025. aastal tasuda teenuse saamiseks omaosalus majutuse ja toidu eest maksimaalselt 284 eurot kalendrikuus.

Muudatusega sätestatakse, et inimene peab teenust kasutama minimaalselt kümme päeva ja maksimaalselt 23 ööpäeva kuus. Teenusele sätestatakse miinimumnõue, et tagada teenusekoht niivõrd spetsiifilisele sihtrühmale, kellel on suur hooldus- ja järelevalvevajadus. Inimestele, kelle puhul hinnatakse abivajadust vähemaks kui kümme päeva kuus, tuleb leida teine toetav teenus.

Muudatus puudutab ka neid inimesi, kes saavad praegu diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenust või on selle teenuse järjekorras ja kelle puhul tuleb uuesti hinnata, kas nad vastavad päeva- ja nädalahoiuteenuse saamise nõutele.

Muudatusest mõjutatud sihtrühmaks on kõik erihoolekandeteenuse saajad, kes kasutavad diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenust või on selle teenuse järjekorras. SKA andmetel sai 06.06.2023 seisuga diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenust 196 inimest ning järjekorras (sealhulgas eelis- ja tavajärjekord) oli 86 inimest. Eesti elanikkonnaga võrreldes on muudatusest mõjutatud sihtrühm väike.

Muudatus, et teenusesaaja peab kasutama teenust minimaalselt kümnel päeval kuus, mõjutab SKA andmetel 23 inimest, kes keskmiselt kasutasid 2022. aasta jaanuarist septembrini diferentseeritud hinnaga igapäevaeltu toetamise teenust vähem kui kümme päeva ühes kuus. Võrreldes kõikide diferentseeritud hinnaga igapäevaeltu toetamise teenuse saajatega sel perioodil (200 inimest), on mõjutatud sihtrühm keskmise suurusega (12%), kuid kogu täisealist rahvastikku arvestades on mõjutatud sihtrühm väike.

Ebasoovitavate mõjude risk kaasneb nende inimeste puhul, kes ei vasta teenuse saamise miinimumnõuetele (kasutasid seni teenust vähem kui 10 päeva) ja peavad leidma teise toetava (nt KOV-i) teenuse. Teenuse leidmine võib olla raskendatud, kuna KOV-ide võimalused pakkuda teenuseid on erinevad. Riski vähendamiseks tuleb uue teenuse leidmisel lähtuda igast inimesest eraldi – sõltuvalt inimese vajadusest pakkuda riigi rahastatavat igapäevaeltu toetamise teenust, mõnda KOV-i teenustest või kombineeritud varianti.

Samuti võib kaasneda ebasoovitav mõju seoses sellega, et teenuse omaosaluse kulu (284 eurot kalendrikuus) muutub nõutavaks ja võib kasvada. Riski vähendamiseks võimaldab päeva- ja nädalahoiteenuse SHS-i lisamine teenusesaajal taotleda puudujääva osa hüvitamist riigieelarvest.

Kokkuvõttev hinnang mõju olulisusele

Mõjutatud sihtrühm on väike. Mõju ulatus on keskmine, sest nende teenusesaajate, kes päeva- ja nädalahoiteenuse saamise nõuetele ei vasta ja kasutavad teenust keskmiselt vähem kui kümme kalendripäeva kuus, ja teenuse saamise järjekorras olevate inimeste teenusevajadust tuleb uuesti hinnata. Mõju avaldumise sagedus on keskmine, sest diferentseeritud hinnaga igapäevaeltu toetamise teenust osutatakse regulaarselt. Ebasoovitavate mõjude risk on keskmine. Negatiivse iseloomuga mõju võib kaasneda nende inimeste puhul, kes ei vasta päeva- ja nädalahoiteenuse saamise nõuetele ning peavad leidma teise toetava teenuse, samuti omaosaluse kulu lisandumisega. Kokkuvõttes on mõju hindamise kriteeriumite alusel tegemist olulise mõjuga.

Mõjuvaldkond – riigivalitsemine, sealhulgas mõju avalikele teenustele

Mõju sihtrühm: Sotsiaalkindlustusamet

Muudatuse mõjul väheneb SKA töökoormus ja teenuseosutajate halduskoormus, kuna varem oli teenusel neli erinevat hinda sõltuvalt teenusesaaja intellektipuude tasemest ja teenuse osutamise ajast (ööpäev läbi või ainult päevasel ajal), kuid muudatuse tulemusena jääb kehtima vaid kaks päeva- ja nädalahoiteenuse hinda olenevalt sellest, kas teenust kasutatakse ainult päevasel või ka öisel ajal. Samas peab SKA uuesti hindama igapäevaeltu toetamise teenuse järjekorda lisatud inimeste toetusvajadust ja seda, kas saab nad võtta päeva- ja nädalahoiteenuse järjekorda. Lisaks vormistatakse otsused dokumendihaldussüsteemis Delta, kuna SKA infosüsteemi ei saa arendada uue teenuse menetlemiseks. Deltas otsuste vormistamine pikendab otsuste koostamise aega ehk SKA ühe otsuse koostamise aeg pikeneb. Seega suureneb töökoormus seoses hindamistega lühikest aega. SKA-s töötab 28 teenuse konsultanti, kes teevad abi- ja toetusvajaduse hindamist ja vormistavad otsuseid, ja kaheksa teenuse koordinaatorit, kes tegelevad asutuste nõustamisega.

Muudatusest mõjutatud sihtrühm on väike, sest mõjutab riigiasutustest otseselt vaid SKA-d. Muudatuse mõju ulatus on väike, sest muudatusega ei kaasne vajadust sellega kohaneda. Mõju avaldumise sagedus on keskmine, sest riigieelarvest tasutakse erihoolekandeteenuste osutamise eest

igal kuul ning teenusejärjekorras olijate uuesti hindamine kestab lühikest aega. Ebasoovitavate mõjude risk on väike seoses hindamistega kaasneva lühiajalise töökoormuse kasvuga.

Kokkuvõttev hinnang mõju olulisusele

Muudatuse mõju ulatus ja sihtrühma suurus on väikesed, mõju avaldumise sagedus on keskmine. Ebasoovitavate mõjude risk on väike. Kokkuvõttes on tegemist SKA jaoks väheolulise mõjuga.

Mõju sihtrühm: riigieelarve

Seoses päeva- ja nädalahoiuteenuse lisandumisega muudetakse ka RLS-i, milles sätestatakse, et ka päeva- ja nädalahoiuteenuse osutamise tegevusloa taotluse läbivaatamise eest tuleb tasuda riigilõiv suuruses 32 eurot. Riigilõivu suurus kehtestatakse sama nagu teistel erihoolekandeteenustel. Riigilõivu tasumine toob riigieelarvesse vähesel määral täiendavaid tulusid. SKA andmetel oli 07.06.2023 seisuga kokku 21 diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenuse osutajat, kellest kõik peavad teenuse pakkumise jätkamiseks uue tegevusloa taotlema ja keda muudatus esmalt mõjutab. Nende asutuste arvu arvestades oleks riigilõivu summa kokku 672 eurot. Täpsemat suurust on keeruline hinnata, kuna puudub teadmine, mitu asutust veel plaanib tegevusluba taotleda.

Kokkuvõttev hinnang mõju olulisusele

Muudatuse mõju ulatus ja sihtrühma suurus on väikesed, mõju avaldumise sagedus on väike. Ebasoovitavate mõjude riski ei tuvastatud. Kokkuvõttes on tegemist riigieelarve jaoks väheolulise mõjuga.

Mõjuvaldkond – mõju majandusele

Mõju sihtrühm: teenuseosutajad ja teenusesaajad

Muudatusega, millega lisatakse SHS-i uus erihoolekandeteenus, täiendatakse ka KMS-i. Päeva- ja nädalahoiuteenus lisatakse sotsiaalteenuste hulka, mida käibemaksuga ei maksustata, sarnaselt teiste erihoolekandeteenustega. Võrreldes hetkeolukorraga ei muutu teenuse maksustamine, sest ka varem osutatud diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenus kuulus sotsiaalteenuste hulka, mida käibemaksuga ei maksustatud. See tähendab, et muudatusega ei ole vaja kohaneda (mõju ulatus väike). Muudatus on oluline, et ei tekiks ebasoovivat mõju lisanduva maksu näol. Muudatus tagab selle, et lähenemine erinevate erihoolekandeteenuste osutamisele on ühetaoline ja et sellega ei teki teenusesaajate või teenuseosutajate jaoks ebavõrdselt olukorda, kui üht teenust maksustatakse ja teist mitte. Mõju avaldumise sagedus on ühekordne, sest muudatust tuleb vaid teadvustada.

Lisaks on vähene majanduslik mõju teenuseosutajatele ka RLS-i muudatusega, milles sätestatakse, et ka päeva- ja nädalahoiuteenuse osutamise tegevusloa taotluse läbivaatamise eest tuleb tasuda riigilõiv suuruses 32 eurot. Riigilõivu suurus kehtestatakse sama nagu teistel erihoolekandeteenustel. Riigilõivu tasumine toob uutele teenuseosutajatele kaasa vähesel määral täiendavaid kulusid.

Muudatusest mõjutatud sihtrühm on päeva- ja nädalahoiuteenuse osutajad ja teenusesaajad. SKA andmetel oli 07.06.2023 seisuga kokku 21 diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenuse osutajat, kellest seitse osutavad ainult diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenust ja ülejäänud 14 osutavad ka igapäevaelu toetamise teenust. Kõikidest Eesti ettevõtetest moodustab sihtrühm väikese osa. Vastavalt SKA andmetele seisuga 07.06.2023 sai diferentseeritud hinnaga

igapäevaelu toetamise teenust 196 inimest ning järjekorras (sealhulgas eelis- ja tavajärjekord) oli 86 inimest. Eesti elanikkonnaga võrreldes on muudatusest mõjutatud sihtrühm väike. Ebasoovitavaid mõjusid ei tuvastatud.

Kokkuvõttev hinnang mõju olulisusele

Muudatusest mõjutatud sihtrühmad on väikesed. Mõju avaldumise sagedus ja mõju ulatus on väikesed. Ebasoovitavate mõjude risk on väike. Kokkuvõttes on KMS-i ja RLS-i muudatustel väheoluline mõju majandusele.

Mõju valdkond: mõju regionaalarengule

Päeva- ja nädalahoiuteenuse SHS-i lisamise mõju regionaalarengule on eeldatavasti vaid kaudne ning pole ka teada, kas ja mis piirkonnas elavat sihtrühma või ettevõtet võib see mõjutada, mistõttu ei ole võimalik selle muudatuse detailsemalt mõju regionaalarengule hinnata.

Muudatus 2. Erihoolekandeteenuse kasutamata jätmise aja täpsustused

Mõjuvaldkond – sotsiaalne mõju

Mõju sihtrühm: erihoolekandeteenuse saajad

Muudatusega täpsustatakse, et kui isik ei kasuta erihoolekandeteenust vähemalt minimaalses mahus kahel järjestikusel kuul, ei pea SKA kolmandal kuul jätkama riigieelarvest teenuse eest maksmist. Muudatus tagab selguse nende teenuste puhul, kus on määratud teenuse osutamise tundide või päevade arv ühes kuus. Muudatuse tulemusel on ka teenuse kasutamata jätmise aja arvestamise aluseks teenuse kasutamise alustamine, mitte kalendriaasta. Muudatus on vajalik, kuna varem ei olnud selgust, kuidas arvestatakse näiteks igapäevaelu toetamise teenuse puhul (nõutud on osutada teenust vähemalt 4 tundi kuus) kahte kuud, mil teenust ei kasutata. See tekitab riski, et inimene, kes ootas teenusekohta, ei saanud teenust, kuigi teine teenust saama suunatud inimene enam teenust ei vajanud (ei kasutanud teenust, kuid suunamist ei lõpetatud). Muudatus aitab seda riski vältida.

Muudatusest mõjutatud sihtrühmaks on kõik erihoolekandeteenuse saajad. Sotsiaalministeeriumi hoolekandestatistika andmetel osutati erihoolekandeteenuseid 2022. aasta lõpu seisuga 6029 inimesele. Võrreldes kogu elanikkonnaga on muudatusest mõjutatud sihtrühma suurus väike (0,4%). Mõju ulatus on väike, kuna puudub tarvidus muutustega kohanemiseks (muutusi tuleb teadvustada üks kord). Mõju avaldumise sagedus on ühekordne (harv). Ebasoovitavate mõjude risk on väike.

Kokkuvõttev hinnang mõju olulisusele

Mõju ulatus on väike ja mõju avaldumise sagedus on harv. Mõjutatud sihtrühm on väike (kogu elanikkonnaga võrreldes) ning ebasoovitavate mõjude risk on väike. Kokkuvõttes on muudatuse mõju erihoolekandeteenuse saajate jaoks väheoluline.

Muudatus 3. Teenuseosutaja teavituskohustus, kui teenusesaaja erihoolekandeteenuse kauem kui neli kuud kasutamata jätab

Mõjuvaldkond – sotsiaalne mõju

Mõju sihtrühm: erihoolekandeteenuse osutajad

Eelnõu muudatusega sätestatakse, et teenuseosutajal on teavituskohustus, kui teenust saama suunatud inimene ei ole teenust kasutanud aasta jooksul rohkem kui neli kuud. Muudatus vähendab ebasoovitavate mõjude riski, suurendades operatiivsust. Muudatuse mõjul suureneb vähesel määral erihoolekandeteenuse osutajate halduskoormus, kuna SKA-d tuleb teavitada, kui teenusesaaja pole aastast rohkem kui neli kuud teenust kasutanud.

2022. aasta jooksul osutas erihoolekandeteenuseid 219 erihoolekandetasutust (arvestatud kõiki teenuseosutamise asukohti ja struktuuriüksusi). Kõikidest Eesti sotsiaalteenuseid osutavatest asutustest (majandustegevuse registri andmetel ligikaudu 900 asutust) moodustab sihtrühm keskmise osa. Muudatusega kaasneb käitumise muutus, sest lisandub SKA teavitamiskohustus (mõju ulatus keskmine) ning mõju avaldumise sagedus on regulaarne.

Kokkuvõttev hinnang mõju olulisusele

Muudatuse mõju avaldumise sagedus, mõju ulatus ja mõjutatud sihtrühma suurus on keskmised. Ebasoovitavaid mõjusid ei kaasne. Kokkuvõttes on tegemist erihoolekandeteenuse osutajate jaoks olulise mõjuga.

Muudatus 4. Igapäevaelu toetamise teenuse ruumidega seotud kulude tasumine elukohajärgse KOV-i poolt

Mõjuvaldkond – mõju riigivalitsemisele, sealhulgas kohaliku omavalitsuse korraldusele ja finantseerimisele

Mõju sihtrühm: KOV-id

Muudatusega luuakse õigusselgus selles, millise KOV-i katta on igapäevaelu toetamise teenuse osutaja kasutuses või omandis olevate ruumidega seotud kulud. Muudatuse tulemusel on kohustus katta kulud KOV-i kehtestatud ulatuses sellel KOV-il, mis on teenust saama suunatud inimese rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne KOV. KOV-i töökorralduses on vaja muudatust teadvustada ning osade KOV-ide puhul võib tekkida vajadus korraldada kulude katmine ümber, kui elukohajärgne KOV ruumidega seotud kulusid varem ei tasunud (selliseid juhtumeid ei ole SKA-le teada). Samas ei lisata KOV-idele täiendavaid ülesandeid, sest igapäevaelu toetamise teenuse osutamise ruumide kulu katmine KOV-i kehtestatud ulatuses on ka praegu KOV-ide ülesanne. 2022. aastal toetasid KOV-id igapäevaelu toetamise teenust kokku rohkem kui 3,1 miljoni euroga (tabel 2).

Tabel 2. Erihoolekandeteenuste osutamisega seotud kulutused katteallikate ja teenuse liikide järgi (eurodes), 2022

Teenuse liik	2022
--------------	------

	riik	KOV	teenusesaaja, tema pereliikme või eestkostja osalus (omaosalus)	välisvahendid	muu
Igapäevaeltu toetamine kokku	7 555 789	3 186 821	402 849	3375	77 579
Igapäevaeltu toetamine	4 918 084	1 959 658	90 619	3375	40 719
Igapäevaeltu toetamise teenus autismspektriga raske või sügava puudega täisealisele inimesele	255 770	47 159	48 495	0	36 860
Igapäevaeltu toetamise teenus suure hooldusvajadusega inimestele	2 381 935	1 180 005	263 735	0	0

Allikas: Sotsiaalministeeriumi hoolekandestatistika, SKA registriandmed

Mõjutatud sihtrühm on kõik KOV-id (eeldatavasti kõik 79 KOV-i). Mõju ulatus on väike, sest juba praegu on elukohajärgne KOV kohustatud korraldama abi andmist ning lisaks peavad KOV-id KOV-i kehtestatud ulatuses katma igapäevaeltu toetamise teenuse ruumide kulud, mistõttu ei kaasne selles osas olulisi muutusi. Mõju avaldumise sagedus on regulaarne (kulude katmisel).

Muudatus võib kasvatada nende KOV-ide kulutusi, kes seni ei ole ruumikuluseid katnud, kuna ei ole olnud teenuse puhul elukohajärgseks KOV-iks. Siiski, praegu sellised juhtumeid, kus elukohajärgne KOV ei ole ruumikuluseid katnud, SKA-le teadaolevalt pole. Muudatus aitab ennetada vaidluste riski KOV-ide vahel selles, milline KOV on kohustatud katma ruumikulud.

Kokkuvõttev hinnang mõju olulisusele

Mõjutatud sihtrühm on kõikne (eeldatavalt kõik 79 KOV-i). Mõju ulatus on väike ja mõju avaldumise sagedus on keskmine. Ebasoovitavate mõjude risk on väike. Kokkuvõttes on muudatusel KOV-ide jaoks mõjude hindamise kriteeriumite järgi oluline mõju, kuid eeldatavalt ei too see kaasa olulisi muutusi KOV-ide tegutsemisel, sest ruumide kulu katmine KOV-i kehtestatud ulatuses on ka praegu elukohajärgsete KOV-ide ülesanne.

Muudatus 5. RRS-i täiendamine §-ga 112⁵, milles reguleeritakse ööpäevaringset sotsiaalteenust osutava hoolekandetasutuse aadressile registreeritud isiku elukoha aadressi muutmist

Mõju valdkond: mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele, kuludele ja tuludele

Mõju sihtrühm: KOV-id (kokku 79)

Muudatusega nähakse ette, et enne 2019. aastat erihoolekandetasutusse registreeritud inimeste elukoha aadressina kantaks rahvastikuregistrisse KOV-i algatusel see KOV/linnaosa, kus inimene viibib ööpäevaringset sotsiaalteenust osutavas hoolekandetasutuses ja mis on kantud tema viibimiskohana rahvastikuregistrisse.

Kuigi suurem osa erihoolekandeesutusse registreerimisi on tehtud enne 2001. aastat, võib seda erandjuhtudel olla tehtud ka hiljem. Seega nähakse ette, et muudatus kehtib neil juhtudel, kui elukohakanne erihoolekandeesutusse on tehtud enne RRS-i (eelnõus kirjas „käesoleva seaduse“) jõustumist 01.01.2019.

Mõju ulatus on väike, sest ei kaasne tööülesannete mõistes käitumise muutmise vajadust. KOV-id muudavad ka praegu RRS 11. peatüki alusel rahvastikuregistris elukohaandmeid KOV-i algatusel. Seega ei ole see menetlus KOV-idele uus, kuid uus on eelnõuga RRS-i lisatav alus, millal saab KOV-i algatusel elukohaandmeid lisaks praegu kehtivatele alustele veel muuta.

Mõju avaldumise sagedus on keskmine või pigem väike, sest kuigi KOV-id viivad elukohaandmete muutmise menetlusi läbi igal tööpäeval, ei puutu nad iga päev kokku juhtumitega, kus oleks vaja registreerida KOV-i algatusel elukoht isikule, kes on enne 2019. aastat erihoolekandeesutusse registreeritud ja kelle elukoha aadressina kantaks rahvastikuregistrisse see KOV/linnaosa, kus ta viibib ööpäevaringset sotsiaalteenust osutavas hoolekandeesutuses ja mis on kantud rahvastikuregistrisse tema viibimiskohana.

Samas võib KOV-ide töökoormus esialgu natuke suureneda seoses sellega, et muudatuse jõustumise järel võib olla alguses vajalik RRS § 112⁵ alusel korraga rohkemate inimeste elukohtade registreerimine KOV-i algatusel, kuid eeldatavasti ei ole töökoormuse suurenemine ulatuslik ega pikaajaline.

KOV-ides elukohti registreerivaid ametnikke on 297. Arvestades ametnike koguarvu KOV-ides (2022. aastal umbes 5500 teenistajat¹⁴), on tegemist keskmise sihtrühmaga.

Ebasoovitava mõjuna võib esialgu pisut kasvada nende KOV-ide töökoormus, kuhu uued teenusekohad on loodud, samuti on KOV-id väljendanud kartust, et kui ööpäevaringset teenust saavate inimeste elukohana registreerida see KOV, kus nad teenuseid saavad, jääb kohustus pakkuda neile teenuseid ja toetusi ka siis, kui inimesed enam erihoolekandeteenuseid ei vaja. Samuti ei soovita, et KOV-i haldusterritooriumil asuvad hoolekandeesutused toimiksid hoolekannet ja eestkostet puudutava abi tõmbekeskusena, millega seoses võib abivajajate arvu kasv tähendada seda, et KOV ei suuda oma elanikele maksta toetusi ja osutada sotsiaalteenuseid samal tasemel kui varem. SKA andmetel lahkub erihoolekandelt aasta jooksul n-ö tavaellu aga vaid 4–5 isikut, mõnel aastal vähem. Tegemist on põhiosas kogukonnas elamise teenuse saajatega, mitte ööpäevaringse teenuse kasutajatega. Pigem toimub liikumine vastupidi – väiksema toega teenustelt suurema toega teenustele, näiteks viimase nelja aasta jooksul on selline liikumine toimunud 457 korral.

Muudatuse positiivne mõju KOV-idele avaldub selles, et nad saavad paremini oma teenuseid ja toetusi planeerida, kui selles KOV-is elavate isikute elukoha aadress on rahvastikuregistri järgi see KOV, kus nad ka realselt elavad. Muudatusega seoses hakkab KOV-ile, kus inimene nüüd elab ja teenust saab, laekuma ka osa inimese (töötasult, pensionilt arvestatud) tulumaksust. Arvestades aga ööpäevaringse erihoolekandeteenuse saajate töötamist ja nende inimeste arvu, kelle elukohaks on suletud hooldekodu, on mõju ulatus väike. SKA andmetel tasus tööandja 31.12.2022 seisuga ööpäevaringset (kõik liigid) erihoolekandeteenust saanud 150 inimese töötasult 2022. aasta detsembrikuus sotsiaalmaksu, s.o umbes 11% kõigist ööpäevaringset erihoolekandeteenust saanud inimestest. Inimesi, kelle elukohaks oli suletud erihooldekodu ja viibimiskohaks on

¹⁴ Rahandusministeerium, 2022. Avaliku teenistuse aastaraamat 2022. Kättesaadav: [Personali- ja palgastatistika | Rahandusministeerium \(fin.ee\)](#) (29.01.2024).

erihoolekandeteenust osutav asutus (arvestades vaid erihoolekandeteenust osutavaid asutusi, kuna väljaspool kodu osutatavat üldhooldusteenust saades isik ei tööta), on 335, seega puudutaks muudatus sama töötamise osakaalu arvestades 37 inimest.¹⁵

Kokkuvõttev hinnang mõju olulisusele

Mõjutatud sihtrühm on keskmine (KOV-i ametiasutuste teenistujate koguhulgaga võrreldes), sest elukohti registreerivaid ametnikke on 297. Mõju avaldumise sagedus on keskmine või väike, sest muudatusega ei puututa eeldatavalt kokku iga päev. Mõju ulatus on väike, sest ei kaasne tööülesannete mõistes käitumise muutmise vajadust. Ebasoovitavate mõjude risk on sõltuvalt KOV-ist keskmine või väike. Kokkuvõttes on tegemist KOV-ide jaoks väheolulise muudatusega.

Mõju valdkond: mõju regionaalarengule

Mõju sihtrühm: KOV-id (kokku 79)

Muudatuse mõju KOV-idele võib olla piirkonniti erinev. Muudatuse mõju on suurem nendes KOV-ides, kuhu on koondunud rohkem neid isikuid, kes registreeriti enne 2019. aastat hoolekandetasutusse ja kelle elukoha aadressina kantakse see KOV/linnaosa, kus ta viibib ööpäevaringset sotsiaalteenust osutavas hoolekandetasutuses ja mis on kantud või on olnud kantud tema viibimiskohana rahvastikuregistrisse. Ebasoovitavate mõjude riske on kirjeldatud mõjuvaldkonna „mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele, kuludele ja tuludele“ all.

Mida rohkem on KOV-is elanikke, seda suurem on ka võimalus, et nende seas on eespool nimetatud isikuid, keda tuleb KOV-il RRS § 112⁵ alusel KOV-i algatusel registreerida.

Kokkuvõttev hinnang mõju olulisusele

Mõjutatud sihtrühma suurus on eeldatavalt kõik 79 KOV-i, kuid mõju võib olla piirkonniti erinev. Mõju avaldumise sagedus on väike kuni keskmine, sest tegemist võib olla küll mitte igapäevase, kuid regulaarse tegevusega. Mõju ulatus on väike. Ebasoovitavate mõjude risk on sõltuvalt KOV-ist keskmine või väike. Kokkuvõttes on tegemist KOV-ide jaoks väheolulise muudatusega.

Mõju valdkond: sotsiaalne mõju

Mõju sihtrühm: igauks, kes on enne 2019. aastat erihoolekandetasutusse registreeritud ja kelle elukoha aadressina kantakse see KOV/linnaosa, kus ta viibib ööpäevaringset sotsiaalteenust osutavas hoolekandetasutuses ja mis on kantud või olnud kantud tema viibimiskohana rahvastikuregistrisse

Mõju ulatus on keskmine, sest inimeste senine toimetulek võib võrreldes varasemaga muutuda. Inimesed, kelle elukohaks on jäänud reorganiseerimise protsessi käigus suletud erihooldekodu ja saavad nüüd ööpäevaringset teenust teises hooldekodus, on juba osa teenusesaajatest, seega teenuse saamise mõttes inimese jaoks midagi ei muutu. Muudatus on sellegipoolest teenusesaajate jaoks oluline, kuna annab neile võimaluse olla osa oma elukoha kogukonnast ja pääseda ligi elukoha KOV-i elanikele mõeldud teenustele (viibimiskoha kanne selleks õigust ei anna).

¹⁵ Sotsiaalkindlustusamet (2022), Sotsiaalministeeriumi arvutused.

Inimesi, kelle elukohaks on suletud erihooldekodu (või selle asukoha KOV või on sulgemise järel rahvastikuregistris kehtiv elukoha aadress puudu), on kokku 445. Neist 418 puhul on viibimiskohaks erihooldekandeteenust osutav asutus (puudutatud inimesi 335) või üldhooldusteenust osutav asutus (puudutatud inimesi 83). 27 inimesel on elukohaks suletud erihooldekodu, kuid nemad ei viibi hoolekandeaasutuses ja planeeritav muudatus neile ei laiene. Eelnõuga planeeritav muudatus puudutab seega 445 inimest.

Muudatusel on sihtrühma jaoks positiivne mõju, sest eespool nimetatud isikute elukoha aadressiks hakkab rahvastikuregistris olema see KOV, kelle territooriumil need inimesed ka tegelikult elavad. Elukohaandmete olemasolu KOV-is annaks niigi madala sissetulekuga inimestele võimaluse kasutada teenuse saamiseks reaalse elukoha KOV-i oma elanikele pakutavaid teenuseid (tasuta ühistransport linna- ja maaliinidel, odavamad ujula- jms piletid, eelis perearsti nimistus saamisel jm), milleks rahvastikuregistris olev viibimiskoha kanne õigust ei anna.

Negatiivne mõju võib avalduda nendele isikutele, kes mingil põhjusel ei soovi, et nende elukohaandmeid rahvastikuregistris muudetakse. Isikutel on võimalik vastavalt RRS §-le 104 esitada KOV-i tegevuse peale vaie.

Kokkuvõttev hinnang mõju olulisusele

Mõjutatud sihtrühm on väike (puudutab 445 inimest). Mõju ulatus on keskmine ja mõju avaldumise sagedus väike, sest tegemist on ühekordse muudatusega. Ebasoovitavate mõjude risk on väike. Kokkuvõttes on mõju hindamise kriteeriumite alusel tegemist väheolulise mõjuga.

Koondmõju ettevõtetele ja kodanikele avalduvale halduskoormusele ja avaliku sektori töökorraldusele

Ettevõtete ja kodanike halduskoormus lühikest aega suureneb, sest SHS-i muudatused toovad kaasa diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenuse saajate ja järjekorras olijate uuesti hindamise. Samuti lisandub erihooldekandeteenuse osutajatele kohustus teavitada SKA-d isikust, kes ei ole kasutanud teenust rohkem kui neli kuud aasta jooksul, mis suurendab vähesel määral teenuseosutajate halduskoormust. RRS-i muudatusega suureneb lühikest aega osade KOV-ide töökoormus. Avaliku sektori, sealhulgas SKA töökoormus suureneb, kuid vähe ja lühikest aega uute hindamiste ja elukohtade registreerimise tõttu.

Andmekaitsealane mõjuhinnang

1. Diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenuse muutmine päeva- ja nädalahoituteenuseks

SHS sätestab andmete koosseisu, mida SKA-l tuleb erihooldekandeteenust saama õigustatuse otsustamisel arvesse võtta. Eelnõuga selles muudatusi ette ei nähta.

Erihoolekandeteenuse saamiseks esitab inimene vastavalt SHS § 70 lõikele 1 taotluse, milles esitatavate andmete koosseis ja nõutavate dokumentide loetelu on kehtestatud sotsiaalkaitseministri 21. detsembri 2015. a määrusega nr 73 „Erihoolekandeteenuste taotluses esitatavate andmete koosseisu ja taotlusega esitatavate nõutavate dokumentide loetelu ning isiku omaosaluse puudujääva osa hüvitamise taotluses esitatavate andmete koosseisu ja taotlusega esitatavate nõutavate dokumentide loetelu kehtestamine“. Taotluse esitamisel võib inimene vastavalt SHS § 70 lõikele 1¹ anda nõusoleku erihooldekandeteenuse osutamise otsustamisel tema kohta tervise infosüsteemis olevate psüühikahäire diagnoosi andmete kasutamiseks. Kui inimene nõusolekut anda ei soovi, võib

ta esitada psüühikahäire diagnoosi andmed ise. Vastavalt SHS § 70 lõikele 8 on SKA-erihoolekandeteenuse osutamise otsustamisel õigus saada inimeselt ja Eesti Töötukassalt andmeid inimese töötuna arveloleku ning tööharjutuse, tööpraktika, tugiisikuga töötamise ja tööalase rehabilitatsiooni teenuse osutamise kohta.

Diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenuse muutmise päeva- ja nädalahoiteenuseks kaasneb teenust kasutavale inimesele kohustus tasuda omaosalus. Omaosaluse puudujääva osa hüvitamiseks riigieelarvest esitab inimene SKA-le taotluse, milles esitatavate andmete koosseis ja nõutavate dokumentide loetelu on samuti kehtestatud eelmainitud sotsiaalkaitseministri määrusega nr 73.

Menetluskeskkond (sotsiaalkaitse infosüsteem), kus praegu vormistatakse erihoolekandeteenuseid puudutavaid otsuseid, on vana, mistõttu ei ole võimalik arendada tavapärasesse menetluskeskkonda juurde uut teenuse liiki. Päeva- ja nädalahoiteenust puudutavaid otsuseid hakkab SKA vormistama tema kasutuses olevas dokumendihaldussüsteemis Delta. Delta on turvaline kanal, mille kaudu SKA edastab ja säilitab dokumente. Tööks vajalike infosüsteemide toimimise, arendamise ja seal tekkivate andmete turvalise haldamise tagab arendusosakond koostöös teabehalduse talituse juhi, peaarhivaari ja teiste struktuuriüksustega.

Erihoolekandeteenuse osutajate kogutavate ja säilitatavate dokumentide loetelu on kehtestatud SHS § 83 lõike 2 alusel sotsiaalkaitseministri 21. detsembri 2015. a määrusega nr 72 „Erihoolekandeteenuse osutaja kogutavate ja säilitatavate dokumentide loetelu kehtestamine“. Tulenevalt SHS § 83 lõikest 3 säilitatakse erihoolekandeteenuse osutaja kogutud ja säilitatavate dokumentide andmeid kuni kümme aastat teenuse osutamise lõppemisest. Ka selles osas pole eelnõuga muudatusi ette nähtud.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et kuna eelnõuga ette nähtud muudatustega täiendavaid isikuandmeid võrreldes kehtiva õigusega ei koguta ega töödelda, võib eelnõuga tehtavatest muudatustest tulenevat andmekaitselist mõju pidada väheseks.

2. SHS § 89 muutmine

Eelnõuga täpsustatakse, et igapäevaelu toetamise teenuse puhul on vastavalt SHS §-le 89 kohustus tagada teenuseosutaja kasutuses või omandis olevate ruumidega seotud kulude katmine KOV-i kehtestatud ulatuses sellel KOV-il, mis on teenust saama suunatud inimese rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne KOV. Lähtuvalt SHS § 5 lõikest 1 on isikule kohustatud sotsiaalteenuste, sotsiaaltoetuste, vältimatu sotsiaalabi ja muu abi andmist korraldama isiku rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne KOV. Seega, täpsustuse lisamisega isikuandmete töötlemisel võrreldes kehtiva õigusega muudatus ei tehta.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et kuna eelnõuga ette nähtud muudatustega üksnes täpsustatakse kehtivat õigust selguse huvides, ei ole kõnealusel muudatusel andmekaitselist mõju.

3. RRS-i muudatus elukoha registreerimisel

KOV-ile tuleneb RRS §-st 112⁵ alus muuta KOV-i algatusel isiku elukohaandmeid. RRS § 112⁵ kohaldamise eeldused on võimalik kindlaks teha rahvastikuregistri andmete alusel. Juurdepääs rahvastikuregistri andmetele on reguleeritud RRS 8. peatükis. RRS § 112⁵ alusel elukohakannete tegemiseks annab Siseminister oma otsusega KOV-idele juurdepääsu suletud ööpäevaringset erihoolekandeteenust osutanud hoolekandetasutuse aadressil elanud isikute kohta, kelle elukohta on

RRS § 112⁵ alusel vaja muuta. Andmed väljastab KOV-idele (kus on isiku viibimiskoht ja kuhu isiku elukoht kantakse) SMIT.

KOV saab ühe menetlusega kanda rahvastikuregistrisse KOV-i algatusena ka mitme isiku elukohaandmed. Menetluse läbiviimisel suheldakse ka isikuga või tema seadusliku esindajaga.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et andmekaitsealane mõju on vähene. Ka praegu viivad KOV-id läbi KOV-i algatusel KOV-i täpsusega elukoha registreerimise menetlusi. Eelnõuga lihtsalt lisatakse üks vastav alus juurde. Isikuandmete kogumises, säilitamises, edastamises ja kustutamises eelnõuga muudatusi ei tehta.

7. Seaduse rakendamise seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Muudatuse mõjul väheneb SKA arvete menetlejate töökoormus, kuna varem oli diferentseeritud hinnaga igapäevaeltu toetamise teenusel neli erinevat hinda sõltuvalt teenusesaaja intellektipuude tasemest ja teenuse osutamise ajast (ööpäev läbi / päevasel ajal), kuid muudatuse tulemusena jääb päeva- ja nädalahoiteenusele kehtima vaid kaks hinda. Samas peab SKA uuesti hindama igapäevaeltu toetamise teenuse järjekorda võetud inimeste abi- ja toetusvajadust ja seda, kas saab nad lisada päeva- ja nädalahoiteenuse järjekorda. Seega suureneb lühikest aega SKA vastavate ametnike töökoormus seoses hindamistega.

Muudatusega seonduvalt SKA eelarvele lisakoormust ei kaasne, eelnõuga tehtavate muudatuste rakendamine jääb kehtiva eelarve piiridesse. Päeva- ja nädalahoiteenuse hind on arvestatud diferentseeritud hinnaga igapäevaeltu toetamise teenuse puhul kehtiva kõrgeima päeva ja ööpäeva maksumuse järgi ühele teenusekohale. Diferentseeritud hinnaga igapäevaeltu toetamise teenuse eelarve 2024. aastal on 3 695 600 eurot, sama eelarvega (päeva- ja nädalahoiteenuse kulude, sh omaosaluse puudujääva osa hüvitamise katmiseks) on arvestatud ka 2025. aastaks.

Päeva- ja nädalahoiteenuse lisamine eraldi teenusena majandustegevuse registrisse eeldab arendust, mille maksumus ei ole suur ja mahub SKA eelarvesse, kuna tegemist on vaid erihoolekandeteenuse tegevusalale uue teenuse lisamisega ning muud põhimõtted ei muutu. Arendustöö tellitakse Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti kaudu.

Seoses päeva- ja nädalahoiteenuse lisandumisega muudetakse ka RLS-i, milles sätestatakse, et päeva- ja nädalahoiteenuse osutamise tegevusloa taotluse läbivaatamise eest tuleb tasuda riigilõivu suuruses 32 eurot. Riigilõivu suurus kehtestatakse sama nagu teistel erihoolekandeteenustel. SKA andmetel oli 07.06.2023 seisuga kokku 21 diferentseeritud hinnaga igapäevaeltu toetamise teenuse osutajat, kelle riigilõivu summa kokku oleks 672 eurot. Täpsemat suurust on keeruline hinnata, kuna puudub teadmine, mitu asutust veel plaanib tegevusluba taotleda.

SHS § 89 täpsustus, mille kohaselt on igapäevaeltu toetamise teenuse puhul kohustus tagada teenuseosutaja kasutuses või omandis olevate ruumidega seotud kulude katmine KOV-i kehtestatud ulatuses sellel KOV-il, mis on teenust saama suunatud inimese elukohajärgne KOV, ei too KOV-idele kaasa lisakulusid, kuna praktikas ruumikulude katmine nii juba toimubki.

KOV-ide kohustus enda algatusel rahvastikuregistris isikute elukohaandmeid korrastada veidi laieneb. Kuna KOV-id teevad seda ka kehtiva RRS-i alusel muudel juhtudel ja iga üksiku KOV-i puhul ei ole puudutatud isikute arv suur, ei tekita see muudatus tööjõukulude näol KOV-idele eraldi kulusid.

8. Rakendusaktid

Eelnõuga seoses ei ole vaja kehtetuks tunnistada kehtivaid ega kehtestada uusi rakendusakte, kuid seaduse vastuvõtmisel on vaja muuta järgmisi määruseid:

- 1) sotsiaalkaitseministri 21. detsembri 2015. a määrus nr 38 „Tegevusjuhendaja ettevalmistusnõuded ja nõuded koolitusele“;
- 2) sotsiaalkaitseministri 21. detsembri 2015. a määrus nr 65 „Erihoolekandeteenuste rahastamine“;
- 3) sotsiaalkaitseministri 21. detsembri 2015. a määrus nr 75 „Tervisekaitse nõuded erihoolekandeteenustele ja eraldusruumile“;
- 4) sotsiaalkaitseministri 17. märtsi 2021. a määrus nr 7 „Sotsiaalhoolekandeteenuste statistiliste aruannete koostamise nõuded, andmete koosseis ja esitamise kord“.

Rakendusaktide kavandid on esitatud seletuskirja lisas 2.

9. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub 2025. aasta 1. jaanuaril, sest päeva- ja nädalahoiuteenuse osutamise võimaldamine vajab teatavat ettevalmistusaega, samuti seetõttu, et päeva- ja nädalahoiuteenuse puhul kehtestatakse omaosalus, mille suurus määratakse tavapäraselt kindlaks iga-aastases riigieelarve seaduses, mis jõustub 1. jaanuaril.

Eelnõu § 3 jõustub üldises korras – need on RRS-is tehtavad muudatused. Viidatud muudatused võivad jõustuda üldises korras, sest ei vaja ettevalmistusaega.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu SHS-i muutmist puudutavat osa on enne kooskõlastamisele saatmist tutvustatud päeva- ja nädalahoiuteenuse pakkujatele ja Eesti Puuetega Inimeste Kojale. Eelnõu RRS-i muutmist puudutavat osa on enne kooskõlastamisele saatmist tutvustatud Eesti Linnade ja Valdade Liidule.

Eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile, Siseministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile ja Justiitsministeeriumile ning arvamuse andmiseks Erihoolekandeteenuste Pakkujate Liidule, Eesti Sotsiaalasutuste Juhtide Nõukojale, Eesti Linnade ja Valdade Liidule, Eesti Puuetega Inimeste Kojale, Eesti Töötukassale, õiguskantslerile ja Sotsiaalkindlustusametile.

Siseministeerium ja Rahandusministeerium kooskõlastasid eelnõu märkusteta. Eelnõu kohta esitatud märkused on seletuskirja lisas 3 olevas kooskõlastustabelis.

Kuna esimese kooskõlastusringi järgselt lisati eelnõusse käibemaksuseaduse ja riigilõivuseaduse muudatused, esitatakse eelnõu täiendavaks kooskõlastamiseks lisaks Justiitsministeeriumile ka Rahandusministeeriumile.

Algatab Vabariigi Valitsus „...“ „.....“ 2024. a.